

ОСНОВНИ НАСОКИ ЗА ГЛОБАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
КОНЦЕПЦИЯ И МЕТОДОЛОГИЯ ЗА ГЛОБАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
ЗА ПЕДАГОЗИ И ПОЛИТИЦИ

Разработени от Мрежата „Седмица на глобалното образование“ в
сътрудничество с център „Север-Юг“ на Съвета на Европа

Публикувано от Център „Север-Юг“ на Съвета на Европа – Лисабон 2012

Първо издание 2008 - Второ издание 2010

Автори: Работна група за основни насоки за глобално образование: Алисия Кабезудо,
Христос Христидис, Мигуел Карвальо да Силва, Валентина Димитриаду – Салте,
Франц Халбартшлагер, Джорджета Паола-Михай

Координатор: Мигуел Карвальо да Силва

Преводач: Румен Вълчев

Предисловие и благодарности

Този документ трябва да се счита като основни насоки за разбиране и за практикуване на глобално образование, а също и като педагогически инструмент, който да помогне за установяването на подходи за глобално образование, където те не съществуват и да обогати вече съществуващите. Съдържанието на тези основни насоки е изградено като се отчитат съществуващите практики и отношения, както и културните, географски, социални и икономически реалности.

Тези насоки са подготвени с идеята, че образователните процеси във формална и неформална учебна среда, трябва да отворят път за по-добро разбиране на все по-глобализиращия се свят. Те също така поставят важни въпроси за професионалната отговорност на педагозите и ролята на училищата и на различните организации и институции за повишаване на глобалната чувствителност и знания за световните проблеми в рамките на учебните програми и в неформалните проекти и дейности.

Авторите желаят да изразят удовлетворението си от процеса на сътрудничество, който доведе до написването на това ръководство и на възможността да обсъдят и да допринесат за развитието на глобалното образование, тъй като насоките за глобално образование отразяват гледните точки на много заинтересовани страни. Предизвикателство и в същото време процес на обогатяване бе и включването на различни и често противоположни възгледи в предлаганите основни насоки.

Благодарим на всички, които допринесоха по един или друг начин, този документ да бъде разработен, а именно на членовете на мрежата „Седмица на глобалното образование“ и на партньорите, които любезно приеха поканата да действат като критично настроени приятели.

Въведение

Тези Насоки за глобално образование са резултат от необходимостта, изразена от мрежата работещи в Глобалното образование практики - мрежа на „Седмицата на глобалното образование“ – да имат общо ръководство, основано на опита, придобит от мрежата и от други партньори, което да е в помощ на педагозите в усилията им да разберат и успешно да прилагат инициативи в областта на глобалното образование.

Като предлагат перспектива по отношение на глобалното образование, както и свързаните с нея методи и критерии за оценяване – включително споделянето на практики, средства и ресурси – тези Насоки се стремят да подкрепят общите дейности за глобално образование. Те също целят да подкрепят практикуващите във формалното и в неформалното образование, като представят основни елементи, които могат да бъдат развити от тях, съгласно потребностите и като се основават на собствения си опит да им помогнат да идентифицират съществуващите подходи и практики в глобалното образование; да ги подкрепят в процеса на рефлексия и осъзнаване на собствените дейности в областта на глобалното образование; да увеличат процеса на споделяне на практики в глобалното образование от значимите участници, както и да създават синергия между тях; да допринесат за образователните политики на местно, регионално, национално и международно равнище.

Насоките за глобално образование са инициатива на програмата за глобално образование на Центъра „Север-Юг“ на Съвета на Европа и включват екип от педагози от мрежата на Седмицата за глобално образование, които разработиха документа. Процесът на разработване на документа бе изграден на принципа на съвместното участие на няколко равнища на консултиране между педагозите, работещи в областта на глобалното образование и практики, които осъществяват програмите на Центъра „Север-Юг“ за глобално образование и младежката програма. Също така бе сформирана група от наставници от партньорите на Центъра, която включваше между другото и треньорския екип на създадения от Центъра „Север-Юг“ „Университет за развитие и младеж“.

Темите, представени в Насоките, целят изясняването на основни проблеми, свързани с Глобалното образование. Предлагат се стратегии как да се изгради съдържание; как да се развиват умения, ценности и нагласи; предлагат се указания по отношение на методите, разработване на учебното съдържание и оценяване, както и списък на полезни контакти, връзки и библиография.

Тези Насоки трябва да бъдат разглеждани като общ процес на развитие, в който могат да бъдат предлагани нови идеи, практики, продукти от различните партньори и техния опит.

Това е печатно издание на насоките, а онлайн версията е качена на сайта на Центъра „Север-Юг“ www.nscentre.org.

Предистория на Основните насоки

Центърът „Север-Юг“ на Съвета на Европа

Център „Север-Юг“ (ЦСЮ) официално се нарича „Европейски център за глобална взаимна зависимост и солидарност“ и възниква в резултат на споразумение между част от страни-членки на Съвета на Европа. На основата на резолюция (89) 14 , приета от Комитета на министрите на Съвета на Европа от 16 ноември 1989г., Европейският център за глобална взаимна зависимост и солидарност се открива в Лисабон през 1990г. Мандатът на Центъра Север-Юг на Съвета на Европа е да създаде рамка за европейско сътрудничество, предназначена за засилване на обществената чувствителност за проблемите на глобалната взаимна зависимост и да подкрепя политиките на солидарност, която е в съответствие с целите и принципите на Съвета на Европа, с правата на човека, демокрацията и социалната сплотеност. Работата на Центъра „Север-Юг“ на Съвета на Европа се основава на три принципа - диалог, партньорство и солидарност. Правителствата, парламентите, местните и регионални власти са четирите страни в този диалог и се включват в дейностите на Центъра. Центърът осъществява изследвания и организира дебати, семинари, конференции. Той

действа като катализатор като подпомага срещите между актьори от различни области и страни; работи по проблеми от общ интерес и подпомага формирането на мрежи.

Центърът Север-Юг осъществява дейности в две насоки:

- *Повишаване на европейската чувствителност за взаимната зависимост и солидарност чрез образователни и младежки програми;*
- *Подпомагане на политиката за солидарност по оста Север-Юг в съгласие с целите и с принципите на Съвета на Европа, чрез диалог между Европа, южните средиземноморски страни и Африка.*

Програма за глобално образование на Център „Север-Юг“

По отношение на глобалното образование цел на Центъра „Север-Юг“ е да развива, да и да прави устойчиви стратегии и изграждане на капацитет за глобално образование, насочени към институциите и практиците в областта на глобалното образование във формалния, неформалния и информалния сектори. Тази работа се основава на убеждението, че глобалното образование е холистично образование „което отваря очите и умовете на хората към реалностите на глобализирания свят и ги подбужда за постигането на свят с по-голяма справедливост и права на човека за всички.“¹ Като се отчита всичко това „глобалното образование се разбира като обхващащо образованието за развитие, образованието за права на човека, образованието за устойчивост, образованието за мир и за измерение на образованието за гражданство.“²

Програмата за глобално образование на Центъра „Север-Юг“ поощрява, подобрява и интензифицира този вид образование в страните-членки, както и на глобално равнище.

¹ Декларация за глобално образование, Маастрихт 15-17 ноември, 2002. Определението е разработено от Мрежата за глобално образование по време на семинара в Кипър 28-31 март, 2002.

² Декларация за глобално образование от Маастрихт, 15-17 ноември 2002. Вж. Приложение 1

Тази програма се основава на препоръките и резултатите от конференциите, които Центърът организира в Атина (1996), Будапеща (1999) и Маастрихт (2002).

Идеята за Харта на глобално образование на Съвета на Европа възниква по време на международния семинар *„Партньорство за глобално образование - Глобално образование в средните училища“*, организиран от центъра „Север-Юг“ и Министерството на националното образование и религиозните въпроси на Гърция през март 1996г. в Атина. През 1997г. Хартата за глобално образование е първият документ на центъра „Север-Юг“ в тази област.

След конференцията в Будапеща през юни 1999 г. *„Взаимна връзка и учене за глобална промяна“*, Центърът „Север-Юг“ развива мрежа за практиците от страните на Съвета на Европа, където да се споделят стратегиите и практиките за развитие и подобряване на глобалното образование. Този механизъм се формализира като Седмица за глобално образование, а първата среща на представители на страните-членки се осъществява в Лисабон през 2000г.

Мрежовият подход се подкрепя от Седмицата на глобално образование, събитие, което всяка година има за цел да повиши чувствителността към практиките на глобално образование във формална, неформална и информална среда. Седмицата за глобално образование се координира с помощта на мрежата на Седмицата за глобално образование и се подпомага от интерактивна уебстраница и периодично електронно издание. Този мрежов процес се оценява по време на годишния семинар за оценка на Седмицата за глобално образование, на който се споделят стратегии за развитие и подобряване на глобалното образование. По време на семинара се определя и темата на Седмицата за глобално образование за следващата година.

През 2002г. Конгресът за глобално образование в Маастрихт, е организиран от центъра „Север-Юг“ и партньори, засилва видимостта на глобалното образование, като събира заинтересовани страни и практики, чиято цел е рефлексия върху Европейска рамкова стратегия за развитие и подобряване на глобалното образование за периода до 2015г. Тези усилия и рефлексия са отразени в Декларацията от Маастрихт.

В рамките на процеса за разработване на Насоките за глобално образование, Центърът „Север-Юг“ реши, че Насоките заедно с предишните инициативи, като Декларацията от Маастрихт за глобално образование, създават необходимата основа. Центърът да проведе консултативен процес, който започва през 2008г. и цели приемане на препоръка от Комитета на министрите на Съвета Европа, която да подкрепя глобалното образование в страните-членки. През май 2011г. Комитетът на министрите на Съвета на Европа приема Препоръка за образование за взаимна зависимост и солидарност, която е първият европейски нормативен стандарт за глобално образование. Тази Препоръка ще даде солидна основа за работата на Центъра за едно от неговите главни области на дейност в Европа и извън нея.

Центърът „Север-Юг“ на Съвета на Европа и Европейската комисия се споразумяха да обединят своите усилия за подпомагане на глобалното образование и младежките инициативи в Европа и извън нея. За тази цел, двете институции подписаха съвместно споразумение за управление на 28 ноември 2008г., което цели усилването на общественото разбиране и критична подкрепа за сътрудничество за развитие и за постигане на Целите на хилядолетието за развитие, чрез основните заинтересовани страни в областта на глобалното образование. Проектът се основава на две основни предпоставки: на амбицията да се развие глобалното образование в новите страни-членки на Европейския съюз и да се утвърждава афро-европейското младежко сътрудничество в контекста на стратегията на Европейския съюз за Африка – и е насочено главно към представителите на гражданското общество и към местните власти.

Програмата за глобално образование се основава на препоръките на Резолюция 1318 (2003) на Парламентарната асамблея на Съвета на Европа, страните-членки да „подкрепят глобалното образование, да засилват обществената чувствителност за устойчиво развитие, като отчитат, че Глобалното образование цели всички да придобият знания и умения да разбират, да участват и да взаимодействат критично в рамките на глобалното общество като овластени глобално граждани“. Тази програма допълва дейностите, осъществявани от Главната дирекция за образование, култура,

младеж и спорт на Съвета на Европа в областта на образованието за демократично гражданство и образование за права на човека.

Целите на Програмата за глобално образование попадат в рамката на Десетилетието на ЮНЕСКО за образование за устойчиво развитие. Също така по отношение на Целите на хилядолетието за развитие тези програмни цели са насочени към улесняване на дискусиите и на диалога между политиците, отговорни за взимане на решения, организациите и на експерти на гражданското общество чрез организиране на мрежи и установяване на партньорства.

Десет години след общоевропейския конгрес, състоял се в Маастрихт, съществува необходимост от рефлексия и да се улеснява диалогът относно постиженията на глобалното образование, да се отчитат променящите се реалности и да се отговори на появяващите се социални, икономически и екологични предизвикателства. От тази гледна точка Центърът „Север-Юг“, Европейската мрежа за глобално образование и КОНКОРД решиха да проведат Втори европейски конгрес за глобално образование: *Образование, взаимна зависимост и солидарност в променящия се свят* в Лисабон на 27-28 септември, 2012, за да гарантират необходимата подкрепа за по-нататъшното утвърждаване и развитие на глобалното образование до 2015г. и по-нататък, като разпространяват Препоръката за образование за взаимна зависимост и солидарност и да се подпомогнат страните-членки да установят стандарти в тази област.

Глава А Какво представлява глобалното образование?

Определения и декларации

Глобалното образование е образователна перспектива, която се основава на факта, че съвременните хора живеят и взаимодействат във все по-глобален свят. Затова е важно образованието да дава на учещите се възможности и компетенции да рефлектират и да споделят своята гледна точка и роля в глобалното, взаимосвързано общество, както и да разбират и да обсъждат сложните взаимоотношения на общите социални, екологични, политически и икономически въпроси, така че да извличат нови начини на мислене и на действия. Глобалното образование обаче не бива да бъде разбрано като подход, който приемаме безкритично, тъй като вече знаем, че съществуват дилеми, напрежения, съмнения и различни възприятия по отношение на разглеждането на глобалните проблеми в образователния процес.

Съществуват много определения на глобалното образование. Декларацията за глобално образование от Маастрихт (2002г.) подчертава:

Глобалното образование е образование, което отваря очите и умовете на хората към реалностите на глобализирания свят и ги подбужда да постигнат свят с по-голяма справедливост и права на човека за всички.

Глобалното образование се разбира като обхващащо образованието за развитие, образованието за права на човека, образованието за устойчивост, образованието за мир и за измерение на образованието за гражданство.

Различни международни документи са свързани с развитието на концепцията а глобално образование. Изброяваме някои от тях, защото всеки по свой начин се съсредоточава и обогатява този аспект.

Всеобща Декларация за правата на човека.

Образованието трябва да бъде насочено към пълното развитие на човешката личност и към засилване на зачитането на правата на човека и на основните свободи. То трябва да подпомага разбирането, толерантността и дружбата между всички нации, расови или религиозни групи и да утвърждава дейностите на Обединените нации за поддържане на мира.

Член 26 Обединени нации, Генерална конференция, Сан Франциско, 10 декември 1948г.

www.un.org/education

Препоръка, засягаща Образованието за международно разбирателство, сътрудничество и мир и образование по отношение на правата на човека и на основните свободи.

Като съчетава ученето, обучението, информацията и действието, международното образование трябва да подкрепя емоционалното и интелектуално развитие на индивида. То трябва да развива чувство на социална отговорност и солидарност с по-малко привилегированите групи и да води до спазване на принципите на равенството във всекидневните отношения.

ЮНЕСКО, Генерална конференция, Париж, 19 ноември 1974

www.unesco.org/education

Дневен Ред 21, Глава 36: Подкрепа на образованието, обществената чувствителност и обучение

Образованието, включително формалното образование, обществената чувствителност и обучение, трябва да бъде признато като процес чрез който човешките същества и общности могат да достигнат своя най-добър потенциал. Образованието е ключово за

подкрепа на устойчивото развитие и за подобряване способността на хората да се изправят пред проблемите на околната среда и на развитието.

Конференция на Обединените нации за околна среда и развитие, Рио де Жанейро, 3-14 юни 1992

ЮНЕСКО – Декларация и интегрирана рамка за действие за образование за мир, права на човека и демокрация. Париж 1995

Въведение: Образованието следва да развива способността за признаване на ценността на свободата и способностите, необходими за справяне с предизвикателствата, свързани с нея. Това означава да се образуват гражданите да решават трудни и неясни ситуации, да изграждат в себе си способности за самостоятелна и индивидуална отговорност. То се свързва с признаването на ценността на гражданското участие и способността за обединяване с другите хора за решаване на проблемите и за работа за изграждане на справедливо, мирно и демократично общество.

ЮНЕСКО, Генерална конференция, Париж, Ноември, 1995

www.unesco.org/education

Декларация за Хилядолетието, 2000

Глава: Ценности и принципи

Ние вярваме, че централното предизвикателство, пред което се изправяме днес е да се осигури глобализацията да се превърне в положителна сила за народите на света. Докато глобализацията предлага големи възможности, понастоящем нейните блага са неравно споделяни, а цената ѝ е много неравно разпределена. Ние признаваме, че развиващите се страни и страните с икономика в преход се изправят пред специални трудности, за да отговорят на това централно предизвикателство. Само чрез широки и постоянни усилия да създаде споделено бъдеще, основано на нашата обща хуманност, глобализацията може да бъде напълно включваща и справедлива.

Резолюция на Общото събрание на Обединените нации, Ню Йорк, 8 септември 2000

www.un.org/millenniumgoals

Десетилетие на Обединените нации за образование за устойчиво развитие 2005-2014

Основното виждане за Образованието за устойчиво развитие е свят, където всеки има възможност да бъде облагодетелстван от образованието и да усвоява ценности, поведение и начини на живот, необходими за устойчиво бъдеще и за положителни социални преобразувания.

Десетилетие на Обединените нации за образование за устойчиво развитие, Схема за международно приложение, Януари 2005

www.unesco.org/education

Европейски консенсус за развитие: Приносът на образованието за развитие и за повишаване на чувствителността, 2007

Целта на образованието за развитие и за повишаване на чувствителността е да се даде възможност на всекиго в Европа да има достъп през целия живот до възможности да осъзнава и да разбира проблемите на глобалното развитие и на местното и регионално значение на тези проблеми и да осъществява своите права и отговорности като жител на взаимозависим и променящ се свят и да съдейства за промяна към справедлив и устойчив свят.

http://ec.europa.eu/development/center/repository/PUBLICATION_CONSENSUS_EN-067-00-00.pdf

Европейска година на межкултурния диалог 2008**Член 2: Цели**

1. Главната цел на Европейската година за межкултурен диалог е да допринесе за...повишаване чувствителността на всички, живеещи в Европейския съюз, и особено

на младите хора, по отношение на важноста на развитието на активно европейско гражданство, което е отворено към света, зачита културното многообразие и се основава на общи ценности в Европейския съюз, така както са записани в чл.6 на Европейския Договор и в Хартата на основните свободи на Европейския съюз...

2. Специфичните цели на Европейската година за межкултурен диалог са да се подпомага ролята на образованието като важна среда за учене за разнообразието, за увеличаване разбирането за другите култури и за развитие на умения и добри социални практики, както и да се подчертава централната роля на медиите за утвърждаване на принципа на равенство и взаимно разбиране.

Европейски парламент и Съвет на Европа. Решение №1983/2006/ЕС, 18 декември 2006

<http://ec.europa.eu/culture/portal/events/current/dialogue2008>

Съвет на Европа Бяла книга за межкултурния диалог, юни 2008

Межкултурният подход предлага насочен в бъдещето модел за управление на културното разнообразие. Той предлага концепция, основана на индивидуалното човешко достойнство (обхващаща нашата обща човечност и обща съдба). Ако трябва да бъде осъществена европейската идентичност, тя трябва да се основава на споделяни основни ценности, на зачитане на общото наследство и културното разнообразие, както и зачитане на еднаквото достойнство на всеки индивид.

Той позволява да се предотвратят етническите, религиозни, лингвистични и културни деления. Той дава възможност да се движим напред, да се справяме с нашите различни идентичности конструктивно и демократично на основата на споделяни универсални ценности.

<http://www.coe.int/t/dg4/intercultural>

Съвет на Европа. Харта за образование за демократично гражданство и за образование за права на човека (приета от Комитета на министрите на 11 май 2010)

Образованието за демократично гражданство и образованието за права на човека са тясно свързани и взаимно подкрепящи се. Образованието за демократично гражданство е насочено главно към демократичните права и отговорности и активното участие в гражданската, политическа, социална, икономическа, правна и културна сфери на обществото, докато образованието за права на човека засяга главно по-широкия спектър на права и основни свободи на човека във всеки аспект от живота на хората.

Препоръка на Съвета на министрите 4(2011) към страните-членки относно образованието за глобална взаимна зависимост и солидарност

(Приета от Комитета на министрите на 5 май 2011г. на 1113 среща на заместник министрите)

Препоръката за образование за глобална взаимна зависимост и солидарност е първият европейски нормативен стандарт за глобално образование.

Глобалното образование като трансформативен процес на учене

В тези Основни насоки ние искаме да разгледаме ролята на глобалното образование и да поставим под въпрос нагласите, като се движим от културата на индивидуализма, често свързвана с доминиране, към културата на партньорството, основана на диалог и сътрудничество. Първият културен модел характеризира образователните системи в много страни, където глобалните теми и изграждането на чувствителност към реалностите на света, не се смятат за значими по отношение на националните визии.

От друга страна, моделът на партньорство може да води до международно разбирателство и сътрудничество между нациите и народите.

Аспектите на доминиране съществуват в толкова много различни черти на нашите общества и са дълбоко вкоренени в структурите на образователните системи. Сегашният модел на образование отразява до голяма степен това доминиране. Критиките срещу него подчертават, че този модел води до съпернически отношения между индивидите и между народите, особено, ако те принадлежат към различни култури, религии, социални групи или начини на мислене.

Като разделяме субектите и като ги категоризираме, ние създаваме йерархии на знанието и обезценяваме другите начини на учене. Обособяването, което е продукт на този процес на разделено на части образование, не ни поставя в един свързан свят и ние сме неспособни да изградим мостове, за да доближим, да познаем и да разберем другите.

Глобалното образование е за прилагане на визия, която изисква движение към модела на партньорство между хората, културите и религиите на микро и на макро равнище.

Преобразуващото учене чрез глобално образование включва дълбока, структурна промяна в основните предпоставки на мислене, чувстване и действие. То е образование за ума, както и за сърцето. То предполага радикална промяна към взаимна обвързаност и създава възможности за постигане на повече равенство, социална справедливост, разбиране и сътрудничество между народите.

Трите главни стадия на преобразуващото учене са:

- *Анализ на сегашната ситуация в света;*
- *Визия за това как изглеждат алтернативите на съществуващия модел*
- *Процес на промяна към отговорно глобално гражданство.*

Глобалното образование като преобразуващ процес предполага участнически процеси на взимане на решение на всички стадии. Целта на този вид учене е да се стимулира взаимното знание и колективната себеосъзнаване. Глобалното образование предизвиква алчността, неравенството и егоцентризма чрез сътрудничество и солидарност, вместо чрез разделяне на хората чрез съперничество, конфликти, страх и омраза.

Глобалното образование като преобразуващ процес предлага начини за да се осъществят промените на местно равнище, за да се повлияе глобалното, в смисъл на изграждане на гражданство чрез стратегии и методи на участие, така че хората да учат като поемат отговорност, която не може да бъде оставена само на управляващите и на взимащите решения.

На микро, както и на макро равнище глобалното образование обвързва дневния ред на различни области на образование: образование за развитие, образование за права на човека, образование за устойчиво развитие, образование за мир и предотвратяване на конфликти, межкултурно и междуверско образование, глобалното измерение на образованието за гражданство и т.н. Това е общата основа на глобалното образование и ще окаже действително влияние върху формалното и неформалното образование, които следва да изиграят огромна роля, за да доведат хората до по-широко разбиране на тяхната действителна сила да променят бъдещето.

Глобалното образование обаче не е само за глобалните теми, световните проблеми и как да се намират решения за тях. То е също така за това как да се предвижда общото бъдеще с по-добри условия за живот на всички, как да се свързват глобалната с локалната перспективи, и как да се направи тази визия реална и възможна, като се започне от нашето малко място в света. Преобразуващото учене дава възможност на хората да формират визия за по-справедлив, устойчив свят за всички. Фокусирането върху бъдещето, което искаме, е следователно ключово за такава преобразуваща визия.

Глобалното образование може да допринесе за процеса на изграждане на визия, но също така може да играе роля в създаването на нови методи, където социалните движения и неформални процеси на учене стават ключови, тъй като те създават пространство за ценности, проблеми и подходи, които не са централни за формалното образование и дават възможност и място, където да се чуе гласът на всички народи и хора, включително и на маргинализираните.

Като променя фокуса към преобразуване, от културата на възпроизвеждане и доминиране към култура на партньорство, основана на диалога и сътрудничеството, глобалното образование променя правилата на утвърдената глобална икономика и възстановява човешкото достойнство като централна ценност.

Глава Б Защо е необходимо глобално образование?

Нашият свят днес: Един глобален свят

Като резултат от многото връзки на взаимна зависимост между страните, светът , в който живеем, се развива по посока на глобална система. Неотдавнашната история безусловно подчертава, че животът на мъжете и на жените на тази планета, може да бъде засегнат от събития и процеси, които протичат на хиляди километри от тях. Световните икономически, геополитически и социални отношения, съвременните комуникации и технологии, медиите и транспортът позволяват бързото протичане на информация. Хората и стоките са едновременно причина и характеристика на

глобализацията като процес, който води към взаимозависим свят, който ние днес наричаме глокализация.

Глобализацията е комплексна и амбивалентна и нейните последици могат да бъдат разглеждани като положителни и отрицателни.

Сред положителните последици от глобализацията са разширяването на хоризонтите на хората, достъпът до образование и до продуктите на науката и технологиите, мултикултурализмът и межкултурните възгледи, увеличаването на възможностите, лично и социално развитие и възможности за споделяне на идеи и за съвместни действия за намиране на решения на общи проблеми.

Отрицателните последици са главно на икономическо, социално и екологично равнище. От една страна се увеличава бедността в обществата, нараства пропастта между развитите и развиващите се страни и между привилегированите и изключените хора, ниски стандарти на живот, болести, принудена миграция, нарушаване на правата на човека, експлоатация на слабите социални групи, расизъм и ксенофобия, конфликти, несигурност и нарастващ индивидуализъм. От друга страна, съществуват много последици за околната среда като парников ефект, промени в климата, замърсяване и изчерпване на природните ресурси.

Много съвременни мислители смятат, че главните причини за тези отрицателни последици на глобализацията са неограничаваните действия на многонационалните компании и последователните политически решения, насочени главно към едностранно развитие, основани на доминирането на пазара, на увеличаващото се потребление и конкуренция и на намаляване на социалните дейности.

Световното съзнание за глобалната промяна към по-устойчиво, справедливо развитие и за необходимостта от международно сътрудничество е обект на договори, декларации, кампании, провеждани от организации на гражданското общество и от международни организации.

Следователно, необходимостта от глобално образование като международно измерение на ученето и на методите на обучение, и във формалното и в неформалното образование, с цел да се постигне по-добро разбиране на настоящите проблеми на света, тяхното влияние на глобално и на локално равнище, е не само необходимост, но и етическо предизвикателство за съвременния свят.

Учене за нашето глобално общество

Глобализацията поставя основни предизвикателства за всички области на образованието във всяка страна. Тя осигурява достъп до хора, култури, икономики и езици по нов начин. В този контекст образованието за глобални проблеми може да се разглежда изцяло в рамките на пазара като увеличаващо уменията и знанието, за да бъдем ефективни потребители и работници в глобалната икономика(за тези, които имат достъп до пазара).

Важността на образованието, обаче, е в това да се помага на хората да разберат своята роля и индивидуална и колективна отговорност като активни членове на глобалната общност от гледна точка на ангажирането за социална и икономическа справедливост за всички и за защитата и възстановяването на екосистемите на земята.

Зад тази визия може да разглеждаме глобалното образование като педагогическа концепция.

Като педагози в 21 век ние живеем във времена на предизвикателства и в противоречив свят. Как може да подготвяме хората да се справят с тези предизвикателства? Какви са нашите отговорности в един свят с нарастващи знания и технологично развитие? Какви са нашите отговорности в един свят на бедност, насилие, предразсъдъци и разрушаване на околната среда?

Глобалното образование е нов подход, който се опитва да намери отговор на тези въпроси. То цели да даде възможност на учещите се да разберат световните проблеми, като ги овластява със знания, умения, ценности и нагласи, желателни за световни граждани, които се изправят пред глобалните проблеми. От тази гледна точка

глобалното образование е процес на индивидуален и колективен растеж, която позволява преобразуване и само-преобразуване. В основата си глобалното образование е социална практика. То е също така постоянна „подготовка“ за живот, при която придобиването на оперативни и емоционални компетенции за анализ и критическо мислене за света, дава възможност на учещите се да станат активни социални агенти.

В този контекст, все повече намира поддръжка твърдението, че образованието трябва да дава възможности за реалистично, информирано оценяване на съвременните световни проблеми без да се усилват отрицателните визии за едно мрачно и обречено бъдеще. В същото време се смята, че има необходимост от по-големи възможности за конструиране на учебните програми с цел творческо и рационално обсъждане на различните възгледи за алтернативното бъдеще. Това е в съзвучие със съвременните движения за иновации в учебното съдържание в различните страни, които подкрепят по-гъвкава и открита перспектива, като прилагат ново съдържание и използват активни методи и нови ресурси. Глобалното образование съответства на тези движения.

Цели

Глобалното образование цели да образова гражданите за социална справедливост и устойчиво развитие.

Глобалното образование цели да разкрие глобално измерение и холистична перспектива в образованието, за да помогне на хората да разберат комплексните реалности и процеси на съвременния свят и да развият ценности, нагласи, знание и умения, които да им позволят да се изправят пред предизвикателствата на взаимосвързания свят.

Глобалното образование цели да развие учещи се общности, в които учещи се и педагози са поощрени да работят в сътрудничество по глобалните проблеми.

Глобалното образование цели стимулирането и мотивирането на учещите и на педагозите да подхождат към глобалните проблеми чрез иновативно обучение и педагогика.

Глобалното образование цели предизвикателство към програмите и практиките на формалното и неформалното образование като въвежда свое собствено съдържание и методология.

Глобалното образование цели да се приемат другостта и взаимната зависимост и да създадат условия за другите да се изразяват и да изграждат поведение на солидарност.

Глобалното образование помага на учещите се да развиват алтернативи, когато взимат лични или засягащия обществен живот решения, и да разсъждават за последствията от техните избори. Следователно, то култивира дух „на обща отговорност за гражданите на света“.

Глобалното образование насърчава участието в действия. С други думи, то кани педагози и учещи се да действат динамично за по-справедлив и по-равен свят за всички.

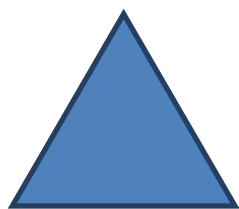
Глава В Концепции

Глобалното образование е общ термин за педагогически концепции, отнасящи се до реалностите на съвременния свят. Следователно, то е отворена, продължаваща, многомерна концепция на съвременното общо образование. Освен това, то също се разглежда като колективен, холистичен отговор на историческото предизвикателство

да се подкрепят активните глобални граждани в процеса на създаване и пресъздаване на различен, по-равен, справедлив, мирен и устойчив свят, основан на солидарността.

Глобалното образование дава възможност да хората да развиват знание, умения, ценности и нагласи, необходими за осигуряване на справедлив, устойчив свят, в който всеки има възможността да развие своя потенциал.

Ценности и Нагласи

Умения

Знания

Измерения на концепцията за глобално образование

Както бе споменато в Глава А, глобалното образование не се отнася само към различните перспективи за глобални теми и какво се преподава и учи за тях. То също така е за това *как се учи и преподава и за условията на средата, в която се учи и преподава*. Фактически, съществува необходимо единство между съдържание, форма и контекста, в която рамка протича процесът на учене.

Ако глобалното образование е преподаване, което трябва да се справя с целта за постигане на промяна, за да се постигне образование, което не възпроизвежда системата, а предвижда социалната трансформация и отваря очите на хората³, е очевидно, че традиционното определение на съдържанието трябва да бъде заместено с новата перспектива за концепция.

³ Вж Декларация от Маастрихт Първа глава

Съдържанието на глобалното образование, предложено тук, не произтича от абстрактни категории, а от човешките потребности, които са изразени по свой начин.

Традиционната концепция на съдържанието е заменена с:

А/ анализ на събитията и развитията, случващи се на микро равнище в най-близката среда;

Б/ избор на специфични теми, свързани с тези събития;

В/ признаване на връзките с макросвета и на възникващия диалог между тях.

Следователно, в процеса на учене по глобално образование учещите се и педагозите навлизат по-дълбоко в корените и в причините на събития и развития и споделят идеи за възможни решения при динамичното упражняване на наблюдение, анализ, рефлексия и обмяна на информация, което създава нов кръг на знания и интереси.

Джендър различията, социалната класа, етническата, религиозните, социално-икономическите и културните различия ще протичат в диалог и ще фигурират между темите и проблемите, които се обсъждат, както и ще бъдат част от обсъжданията на възможни решения. В този процес знаенето не е *акумулирано знание, информация или данни за известни теми и проблеми*. Знаенето означава всекидневно знаене, загриженост за всички аспекти на живота, както и глобално и локално мислене в взаимозависимо разбиране, така че външният свят става част от анализите на всекидневието, и презарежда процеса на учене⁴.

Съдържанието е следователно резултат на постоянно взаимно отношение между абстрактното знаене на теория и на конкретния опит и преживяване на всекидневието. Ако в процеса на изграждане на това съдържание конкретното поведение в специфични контексти се преобразува, ние го определяме с понятието *праксис* –

⁴ Вж. Микро/макро отношения в Четвърта глава Декларация Маастрихт

явление, което заличава различията между абстрактното съдържание и поведението в контекста⁵.

Съдържанието в глобалното образование прехвърля мост между проблемите в микро-контекста и глобалните проблеми в макро-контекста и се движи от близката реалност (семейството, квартала, училището, града) към средната реалност (региона, държавата) и далечната реалност (глобалния свят). Следователно, е важно да се проследят същите проблеми на всички тези равнища, за да се изследва постоянно отношението между микро и макро, един от най-важните методологически подходи за разбиране на глобалните теми⁶.

ЗНАНИЕ – ИЗБРАНИ ОБЛАСТИ НА СЪДЪРЖАНИЕТО

Глобалното образование не въвежда ново съдържание, а обогатява концепциите и съдържанието на всички предмети и области на образование, свързани с глобалното развитие, като разширява техните измерения.

Знание за процеса на глобализация и за развитието на световното общество

Във фокуса на глобалното образование са социалната справедливост и устойчивото развитие, които следва да осигурят шанс за живот на всеки. Следователно, областите на съдържание, откъдето глобалното образование може да извлече своите теми , включват ключови проблеми като условия на живот на местно равнище и в другите части на света, многокултурни общества, социален, политически, културен, икономически контекст, структурно и пряко насилие, взаимозависимости между регионите, страните и континентите и ограничените природни ресурси, информационното общество и медиите.

Знание на историята и философията на универсалните концепции за човечността

⁵ Вж. Paulo Freire –Pedagogy of the oppressed. Глава 4 развива тази концепция

⁶ Вж. Декларация от Маастрит и други определения на глобалното образование в Първа глава

Глобалното образование дава знание за универсалните концепции за човечността като: права на човека, демокрации и добро управление, икономика, социална справедливост, справедлива търговия, джендър, равенство, мир и преобразуване на конфликти, гражданство, разнообразие, межкултурен и междудуверски диалог, устойчиво развитие, здраве и равен достъп до научните и технологични постижения.

Знание за общите неща и за различията

Глобалното образование дава знание за общите неща и за различните стилове на живот, култури, религии и поколения. Хората по всички части на света изпитват чувства, радост и печал. Разбирането на сходствата и на различията прави по-лесно зачитането на разнообразието.

УМЕНИЯ

Критическо мислене и анализ

Глобалното образование трябва да помага на учещите се да подхождат към проблемите с открит, критичен ум, да рефлектират върху тях и да желаят да отчитат своите мнения в светлината на нови данни и рационални аргументи. Те също така трябва да бъдат в състояние да признаят и да се справят с предизвикателствата на пристрастността, индоктринирането и пропагандата.

Смяна на перспективите или много-перспективен подход

Глобалното образование трябва да даде възможност на учещите се да променят перспективите и да гледат на ситуациите от различни гледни точки.

Разпознаване на отрицателните стереотипи и предразсъдъци

Глобалното образование трябва да дава възможност на учещите се да разпознават отрицателните стереотипи и предразсъдъци и активно да им се противопоставят.

Межкултурни компетенции в общуването

Глобалното образование трябва да помогне на учещите да се справят с културното разнообразие от езици и кодове, така че да може да бъде постигнато взаимно разбиране. В съвременните общества с мозаични култури, ние трябва да приемем идеята, че всяка социо-културна група може да допринесе за обогатяването на живота на общността чрез размяната на елементи на идентичност, диалог и включване на всички членове на многокултурната общност.

Работа в екип и сътрудничество

Глобалното образование трябва да помогне на учещите се да ценят сътрудничеството при споделяни задачи и да работят заедно с другите индивиди и групи за постигането на общи цели.

Емпатия

Глобалното образование трябва да помага на учещите се да разбират гледните точки и чувствата на другите, особено на тези, принадлежащи към друг различни групи, култури и нации.

Диалог

Глобалното образование трябва да развива умения за диалог, такива като активно слушане, уважение към мнението на другите и конструктивна асертивност.

Асертивност

Глобалното образование трябва да даде възможност на учещите се да общуват ясно и асертивно с другите, а не по агресивен начин, който отрича правата на другите или пък по пасивен начин, който отрича собствените им права.

Справяне със сложността, противоречията и несигурността

Глобалното образование помага на учещите се да разберат комплексността на света, да осъзнаят противоречията и несигурността и да разберат, че няма едноизмерими решения за комплексните проблеми.

Справяне с конфликтите и преобразуване на конфликтите

Глобалното образование помага на учещите се да се изправят пред конфликтите и да се справят с тях по конструктивен, систематичен начин.

Творчество

Глобалното образование трябва да стимулира въображението в мисленето и работата по глобалните проблеми по творчески и носещ удовлетворение начин.

Изследване

Глобалното образование трябва да даде възможност на учещите се да търсят знания за глобалните проблеми като използват различни източници

Взимане на решения

Глобалното образование трябва да даде възможност на учещите се да участват в процесите на взимане на решения и да предприемат инициативи като се основават на демократични процедури.

Справяне с медиите

Глобалното образование трябва да даде възможност на учещите се да развият чувствителност към медиите и да се отнасят критически към информацията.

Отношение към науката и съвременните технологии

Глобалното образование трябва да даде на учещите се необходимите умения за отговорно ползване на новите постижения на науката и на технологиите.

ЦЕННОСТИ И НАГЛАСИ

Ключовите ценности позволяват на педагозите да изяснят основните принципи на процеса на учене, те ги водят при избора на съдържание, идентифицирането и използването на източниците на информация, създаването на стратегии за обучение,

учене и оценяване и за развитие на области за практическа намеса от страна на учещите се.

Крайната цел на глобалното образование е да развие ценности, основани на познаване на глобалните проблеми и съответни умения, за да се изградят нагласи за отговорно глобално гражданство на индивидуално и на групово равнище.

Тези ценности могат да включват:

Самооценка, самоувереност, самоуважение и зачитане на другите

Глобалното образование поощрява учещите се да развият чувство за собствена ценност и гордост от тяхната особена социална, културна и семейна среда. То също така ги поощрява да развият чувство за ценност на другите, особено на тези от среда различна от тяхната.

Социална отговорност

Глобалното образование поощрява учещите се да развият солидарност и чувство за грижа за по-социално справедлив, сигурен и мирен свят на местно, национално и на международно равнище.

Отговорност към околната среда

Глобалното образование поощрява учещите се да се грижат за равновесието на природната среда на местно и на глобално равнище.

Откритост на ума

Глобалното образование стимулира за подход към различни източници на информация, култури и събития с открит, критичен ум.

Визионерски нагласи

Глобалното образование поощрява учещите се да развият различни визии за това как трябва да изглежда един по-добър включващ свят в тяхната общност, в другите общности и в света като цяло.

Проактивно членство в общността, основано на участието

Глобалното образование засилва чувството да бъдеш част от общността (локална-глобална), където индивидуалните и колективни права и отговорности са известни и зачитани от всички, създава чувството за взаимна подкрепа и необходимост да се участва в общите решения, а следователно подкрепя принципите на плурализъм, недискриминиране и социална справедливост.

Солидарност

Глобалното образование води до активна солидарност като изгражда граждани на света, осъзнаващи глобалните реалности и ангажирани в постигането на по-устойчив свят, основан на права на човека за всички, диалог и сътрудничество.

Глава Г МЕТОДОЛОГИЯ

Методологията, като система от принципи и правила, които предхождат и анализират праксиса, систематично изучава отношенията между методите и теорията във всяка наука.

Разграничението между методология и методи може да помогне на дискусиата. Методологията като ядро на епистемологията, е научна основа и развитие на методи, за да се формулират основите за създаването на нови специфични методи или за изучаването и анализа на съществуващите такива. Методът е планирана процедура, която регулира линията на действие, предприета, за да се постигнат определени цели в дадена наука.

Методологията в образованието, и особено в глобалното образование, е повече от дискусиа за методите на обучение. Методологията е важен стълб на образователната политика. Методологията е нещо повече от това как да се обучава или как да се развиват дейности за учене. Методологията включва всички проблеми, засягащи същността на образованието. В този смисъл съдържанието на всяка образователна дейност трябва да бъде пряко свързано с методите, които ще се използват в групата учещи, за да се постигнат целите на избраната дейност. Това основно твърдение е ключово, ако приемем, че всяка дейност във всяка група учещи се, във формалното или неформалното образование е приложение на по-широк идеологичен контекст. Проблемите на методологията, следователно, трябва да бъдат разглеждани не само в отношението им към различните дейности на учене, но и като рамка за продължаващия процес на учене, свързан с главните цели на образованието и в динамичното взаимодействие с процеса на оценяване.

Ако се съгласим, че всяка форма на образование влияе върху начина на мислене, на действие и на живот на човешките същества, ние може да заключим, че всяка дискусиа за ролята на методологията в образованието е близка до голямата дискусиа за ролята на образованието в нашите общества.

ОСНОВИ НА МЕТОДОЛОГИЯТА НА ГЛОБАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ

За да се рефлектира върху основите на методологията на глобално образование, ние трябва да се върнем назад към основните концепции от Декларацията от Маастрихт за глобално образование:

„ Глобалното образование е образование, което отваря очите и умовете на хората за реалностите на глобалния свят.“

Методологията на глобално образование трябва да бъде свързана с реалностите на света. Това означава, на първо място, да е основана на реалностите, контекста и потребностите на нашата група от учещи се; след това на реалността на местното общество, заобикалящо тази група, и след това на реалностите на глобалното общество, влияещо върху местните реалности и взаимовръзките между тях. Това изисква като начало изчистване на всички концепции, които ние ще ползваме и после широко разнообразие от ресурси, адаптирани към различния капацитет и характеристики на групата за учене (възраст, език, знание, културна среда и физически капацитет) и обвързването ѝ със стиловете на учене.

Целите и различните стъпки на дейността трябва да бъдат ясни и разбираеми за всекиго, за да сме сигурни, че всеки може да участва, но също така да се постигне общо разбиране на реалностите на света и на тяхната взаимна връзка.

Някои примерни въпроси могат да помогнат да премислим последователно процедурите на учене:

- *Кои са хората в тази група / педагози и учещи/?Откъде идват / културна среда и т.н./?*
- *Каква е тяхната културна идентичност/идентичности, както е разбрана в групата и в обществото, в което живеят?*
- *Защо са тук?*

- *Как се чувстват в тази група?*
- *Как се отнасят един към друг?*
- *Как всеки реагира на поведението на педагога?*
- *Как се чувства педагогът и как реагира на поведението на учещите, като индивиди и като група?*

Разбирането на групата учещи е необходимо условие за всички педагози, особено, когато те се справят с проблемите на глобалното образование.

Следва да отчитаме, че никоя лична или колективна културна идентичност не е статична в нашия глобален свят. Затова е ключово да разбираме хората в групата учещи се.

Като определяме областта на знание, която разглеждаме, е крайно важно тя да е според потребностите на групата учещи.

Също така е важно как се отнасяме и как създаваме подходяща атмосфера за учене, как изграждаме мостове на комуникация и доверие и създаваме стимулираща безопасна и приятна среда *за учене от и учене с другите*, където всеки се чувства уверен в себе си и изпитва чувство за принадлежност.

Как ние като педагози постигаме тази цел? Какви процедури следваме?

Отговорът отново е въпрос. *Възможно ли е да разбираме всяка различна личност и да превръщаме част от нейния живот в живота на групата като използваме **един метод, една дейност, едно средство**?*

Отговорът може да бъде различни, привлекателни, участнически, творчески, творчески и гъвкави дейности, които включват всички учещи се и зачитат техните желания, личност, живот, културна среда и достойнство.

Глобалното образование вдъхновява хората да се стремят към свят с повече справедливост и права на човека за всички.

Обсъждането на основните концепции за справедливост и права на човека с хората изисква методи, които водят до критическо мислене и анализ – изследователски процедури, дейности, основани на изследване, изучаване, провеждане на анкети. В същото време съдържанието на учебните дейности трябва да бъде свързано с живота на хората, с реални ситуации и човешки преживявания, за да може да събуди чувствителността на учащите се към несправедливостта и неравенството. Важно е също така да се разпознават и изучават дейностите на справедливост, условията за равенство и зачитане на правата на човека във всекидневието на хората, за да се рефлектира върху контекста, който позволява или създава такива ценности в нашите общества

Очевидно реален демократичен диалог между всички актьори, включени в процеса на учене, е необходим, за да се поддържа критическият и творчески процес на изучаване на света, за да се улеснява изграждането на колективно знание и на общо разбиране на света, в който живеем. Интегрирането на различните значими компоненти на дадените системи на ценности и на власт и обсъждането на взаимната зависимост между реалностите на хората са също необходими.

Холистичният подход търси да разбере преките и непреките отношения между формите на власт, насилие, несправедливост на всички равнища, както и ценностите, практиките и необходимите условия те да бъдат преодолени. Придвижването от невежеството и безразличието към знанието и чувствителността към глобалните проблеми може да бъде резултат от процес на учене, обвързващ личното с груповото и местния с глобалния контекст. Придвижването от знание и съзнание към действие, за да се изгради свят с по-голяма справедливост и права на човека за всички, може да бъде резултат от процес на учене, който търси да развие критическото овластяване и да стимулира учащите се да участват в процеса на колективно взимане на решения и на действия за преобразуване на местно равнище в тази насока.

Също така е важно да се обвърже теоретичното знание със социалните реалности на миналото и настоящето, да се разберат основните принципи на историческия процес, за да се разбере как и защо човечеството е достигнало да сегашната комплексна ситуация на местно, национално и глобално равнище и да се развият положителни визии за бъдещето.

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИ ПОДХОДИ В ГЛОБАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Учене, основано на сътрудничеството.

При ученето , основано на сътрудничеството, съществува положителна взаимна зависимост между усилията на участниците да учат. Те се стремят да оказват взаимна подкрепа, така че всички групови членове да могат да печелят от усилията на всеки друг. Съществува положителна взаимна зависимост между решимостта на участниците да работят заедно. Методът позволява учене чрез взаимодействие, засилва уменията на участниците за общуване и повишава тяхната самооценка.

Учене, основано на проблеми.

Основаните на проблеми методологии стимулират хората да задават и да отговарят на въпроси, като се използва естественото им любопитство към конкретни събития или теми. Участниците са поканени да рефлектират върху проблеми, на които няма абсолютен отговор или лесни развития и които отразяват сложността на реалните ситуации в света. Ученето, основано на проблеми, открива път за активен, ориентиран за задачи и предпоставящ самоконтрол подход към процеса на учене.

Учене, основано на диалог

Диалогът поражда вербално взаимодействие между участниците, което стимулира размяната на идеи. Той е като мост между хората и създава приятелско пространство за развитие на мисли, рефлексии, предложения, дори и ако те са противоположни или различни. Диалогът помага да се развива общуването и уменията за слушане, както и подпомага разбирането на различните проблеми и гледни точки. Диалогът е един от най-важните методи в глобалното образование

КРИТЕРИИ ЗА ИЗБОР И ОЦЕНКА НА МЕТОДИТЕ НА ГЛОБАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Методите на глобално образование трябва да бъдат		Методи на глобалното образование	
<p>Интересни Привлекателни Мотивиращи Предизвикателни Участнически Сътруднически Реалистични, но оптимистични Обещаващи</p>	<p>Рефлексивни Насочени към различни хора Различни и вариращи Творчески Интерактивни Демократични Динамични</p>	<p>Основани на добри ресурси Съответстващи на съдържанието на ГО Повишаващи чувствителността Подкрепящи диалога Даващи чувство за принадлежност Даващи отговорност на всекиго Включващи хората</p>	<p>Уважаващи учещите Основани на човешки ценности Развиващи критическо мислене Свързващи локалното с глобалното Стимулиращи действията Свързващи съдържанието с праксиса Основани на микро/макро равнище Промоциращи човешки ценности</p>

ВАЖНИ МОМЕНТИ ПРИ ПРАКТИКУВАНЕТО НА ГЛОБАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ

Във формалното и неформалното глобално образование се смятат за важни следните моменти.

Определяне и разбиране на групата учещи

При всички форми на образование е ключово отчитането на ситуацията и средата на групата учещи се. При глобалното образование това е от най-голяма важност. Възрастта, броят участници, социалните и културни различия във връзка с избраната тема, времето, материалите и наличното пространство трябва да бъдат отчетени, за да се направи дизайн на програма за глобално образование и да се изберат подходящите методи. Трябва да се започне от изследването на средата, от която идват учещите се, както и да се изучават съвместно техните потребности. Това е особено важно, за да се направи дизайн на програма за глобално образование, особено когато няма специални предписания в учебните програми.

Значими обсъждания и въпросници за изходна база са най-обикновените методи за идентифициране на тези потребности и за основаване на темите и дейностите на образователната програма върху тях.

Избор на подходяща среда за учене

Среда за учене, фокусирана около учещия се, се основава на принципите на демократично, кооперативно и основано на преживяванията и на участието учене. В такава интерактивна среда критическото мислене, демократичният диалог и холистичният възглед са оценявани и поощрявани през целия процес на обучение.

Средата за учене за глобално образование следва да бъде	Среда на ученето за глобално образование
Демократична и диалогична Участническа С грижа и топла подкрепа Приятна и обещаваща Стимулираща и вдъхновяваща	Да изгражда самоувереност Подкрепяща взаимното разбиране и доверие Стимулираща ученето един от друг Да бъде микрокосмос на света

Концептуален аспект

Необходимо е да се отнесем адекватно към главните концепции, свързани с глобалните проблеми. Тези концепции създават добра конкретна среда, на която се основава интерактивното учене.

Развитие на критическото мислене

Критическото мислене се развива чрез различни стъпки и равнища на учене. На първо място, учещите се трябва да признаят реалностите, за да могат да осъзнаят глобалното общество и да развиват ценности, отнасящи се до правото на всеки човек да живее с достойнство. След това те трябва да разбират тези ценности като използват анализ и синтез. Превеждането на ситуациите на езика на своята реалност и всекидневие е основно за разбирането.

Анализирането на ситуацията, като се разглеждат нейни отделни части, дава възможност за задаване на въпроси „защо“ и „какво“ вместо на отговори, за диалог, основан на аргументи и на откритост по отношение на различията. Синтезирането, като се сглобяват заедно всички части от пъзела на света, е важна стъпка към разбирането на политическите, икономическите, социални и културни измерения на всяка ситуация и на взаимната зависимост на реалностите на различните хора и на развитие на чувство за отговорност.

Прилагането на информация и на знание към новите ситуации открива перспективи за по-добър свят чрез активно участие. Оценяването на знанието чрез експлицитни критерии, свързани с резултатите от анализа и синтеза, развива нагласи и умения на гражданин с критически ум.

Стимулиране на любопитството

Стимулирането на любопитството е много сериозна предпоставка за развитие на критическо мислене. Това може да бъде осъществено като се търсят правилните въпроси, а не правилните отговори, които може да не съществуват в несигурния свят с неговите комплексни проблеми.

Стимулиране на творчеството

Стимулирането на творчеството е много сериозна предпоставка за развитие на перспективи и на възможности за мирен и устойчив свят.

Микро-макро подход

Главни форми:

- От локалното към глобалното, от замърсяването и бедността в нашата област ние отиваме към глобалните измерения на тези проблеми и след това се връщаме обратно на местно равнище / глокализация/.
- От личното към колективното. Като изхождаме от личните истории и преживявания, представени от участниците в мултикултурната програма за глобално образование, ние трябва заедно да се конфронтираме с проблема на миграцията.
- От емоционалното към рационалното. От емоциите, породени на лично равнище след изслушаните истории за миграция, ние започваме да изучаваме главните аспекти на миграционния проблем.

Интердисциплинарен подход

Глобалните проблеми могат да бъдат развивани чрез всеки предмет от учебните програми – формални и неформални. Свързването на конкретното с общото знание и свързването на различните данни, идващи от различни науки, позволява многоперспективен подход, който е необходим да се възприема знанието като обединена система и учещият да разбира себе си и другите в комплексен, взаимозависим свят, където реалностите на неговия могат да бъдат допълващи се, но и също противоположни. Придвижването от културата на индивидуализма към културата на партньорството предполага преобразуване на личните критерии за съществуване на само една истина в колективни критерии за множествени реалности.

Триизмерност на времето

Когато изследваме глобален проблем, е много важно да се отнасяме към трите измерения на времето. Например, ние се нуждаем да видим миналото на проблема и да изучаваме възможностите за бъдещето

Какъв е проблемът	Каква е историята на проблема	Търсене на решения и алтернативи
актьори, места,	причини, корени,	често се използват примери
сектори, измерения	опити за решаване	от миналото или от другаде
Настояще	Минало	Бъдеще

Историчност на знанието

Нещо повече, важно е да се разпознаят историчността и границите на индивидуалните и социални процеси, на различните стадии на развитие на явленията, генезиса и влошаването, на границите и възможното изчерпване и разрушаване на всяка система

(екологична, социална, икономическа, политическа), за да се постигне рационално разбиране на ситуацията.

Справяне с противоречивостта

Глобалните проблеми очаквано са противоречиви. Следователно, при справянето с такива проблеми противоречията не следва да бъдат избягвани, а следва да бъдат разглеждани по балансиран начин, целещ синтез на възгледите. Подобен синтез не винаги е възможен. Например, проблемите, свързани с религията, могат да бъдат много спорни и в рамките на демократичен дебат да не е възможно постигането на заключения. Обаче, такъв дебат е ценен сам по себе си. Проблемът за зачитане на различните култури необходимо ще се обсъжда в горния случай. Така всеки в групата ще разбере, че ние живеем в бързо променящ се свят, в който трябва да премислим съществуващите вярвания, ценности и нагласи.

Изправяне пред проблемите на национална и културна идентичност

Тези проблеми обикновено са свързани с миграция, ксенофобия, стереотипи и права на човека и могат да бъдат много спорни и затова следва да се отнасяме към тях много деликатно. Въпреки че глобалното образование означава съпротива срещу статуквото, то никога не следва да бъде считано като заплаха, а като положително предизвикателство, което може да обогати и разшири националната и културната идентичност.

Въвеждане елемент на промяна

Постоянната промяна и съпровождащите я несигурност и нестабилност са реалност в нашия свят. Глобалното образование трябва да подготвя учещите да се изправят пред тази реалност и да я адаптират по положителен, конструктивен начин. Това означава да се търсят пътища за постигане на равновесие между стабилността и промяната. За тази цел е необходим по-холистичен подход, който свързва различните измерения на съществуването (физическо, интелектуално, емоционално и духовно) с различните

измерения на околната среда (природно, социално, културно, икономическо и политическо).

Вдъхване на оптимизъм и радост

Глобалното образование е оптимистично и носи надежда. Има много съвременни „пророци“, които в стил „Касандра“, проповядват края на света. Как може да се справим с песимизма? Един положителен начин е да се набляга на вярата в човешката природа. Нека се върнем две-три поколения в историята и да видим прогреса, който е постигнат, например, по отношение на социалната сигурност или разпространяване на образованието, за да се открие положителна перспектива. Глобалното образование също така трябва да носи радост - елемент, свързан с неговия оптимизъм. Хуморът също помага за създаването на радостна атмосфера. Използвайте активни, носещи удоволствие методи, които могат да имат силен ефект за развитието на глобални умения и ценности и да водят към действия.

Да се гради върху личния опит или върху симулации

Личните преживявания или симулациите са форми на учене, основано на преживявания. Педагогическата теория казва, „че човек се учи най-добре на основата на своя собствен опит, в ситуации, които включват познание, емоции и действия“. Симулационните дейности на глобалното образование могат да породят силни емоции, с които не е лесно да се справим. Ето защо педагогът трябва да е подготвен да се справя със силни емоции и трябва да знае и да разбира всеки член на групата. Емоционалните дейности трябва да бъдат използвани много внимателно, в специфично време или по план, като изходни точки или като част от цялата програма. В противен случай, твърде многото емоции могат да отдалечат групата от разума и рефлексията. Методите, които позволяват и преживявания и рефлексия и балансират равнищата на когнитивното, емоционалното и на действието са най-ефикасните по отношение на ученето в глобалното образование.

Оказване на подкрепа за активно включване

Стимулирането на активното включване е много важно за промяната на ценности и нагласи. Дейностите могат да бъдат конструирани от учещите се, за групата от учещи се и за цялата местна общност, като се основават на оценката на тяхната действителност и потребности. Участниците могат да предлагат решения или дори да предприемат колективни действия, за да поощрят преобразувания в тяхната среда, на микро равнище (класна стая, училище, общност, селище и т.н.) и да свързват формалното образование с неправителствените организации. Чрез тези процеси участниците могат да разпознават как участието и способността да се отговаря на автентични потребности подобряват качеството на живот в общността и вероятно ще допринесат за изграждане на етика за цял живот, основана на служене на общността и на гражданска ангажираност.

Създаване на мрежи между хората

При практикуването на глобално образование е много важно създаването на връзки с други култури, страни и общества. Тези връзки означават видими, конкретна солидарност на групите, работещи заедно. Те могат, например, да помогнат на хората от развиващите се региони да оценят живота на село по отношение на живота в града, както и хората в по-малко развитите страни да разберат, че не всички хора от развитите страни се раждат богати. От друга страна, навсякъде има мигранти от други страни. Като се включват в образователния процес, се осигурява възможност да бъде споделена тяхната гледна точка и по този начин се установява взаимна зависимост и необходимост от солидарност.

Използване на многообразни ресурси

Педагозите, практикуващи глобално образование, трябва да използват най-различни ресурси, според характеристиките на средата на учене (къде, кога, кой, какво и също съдържанието и контекста на програмата). Твърде често обективните трудности елиминират възможността за избор на ресурси. Глобалното образование трябва да

бъде гъвкаво и да адаптира дейностите към съществуващите ресурси. Важно в глобалното образование не са средствата, а как те се използват

Използване на медиите

Получаването на информация от медиите (преса, телевизия, интернет) е част от нашето всекидневие. Глобалното образование чрез медиите е средство и цел. То е средство защото от медиите се получава голямото количество и разнообразна информация, идваща от различни допълващи се източници, както и цел, защото ученето за света чрез източниците от средствата за масова информация е най-добрият начин да се развива чувствителност за медиите, която е абсолютно необходима за глобалните граждани в наше време.

***Разбирането на медиите е цел на глобалното образование:** Образованието за медии е пряко свързано с глобалното образование, то стимулира критическото мислене чрез критичен подход към даден източник на информация (обективен или субективен, идеологически или културно насочен), чрез декодиране на знаците и на символите на всяка предавана информация (думи, образи, звукове и др.) и чрез анализ, диференциране и сравнение на това какво е събитие и реална ситуация и какво е мнение и коментар. Образованието за медии подпомага глобалното образование, защото е свързано с различни предмети от формалните и неформалните програми. То е условие, без което не може да се използват медиите във всяка предметна област в образованието и да се разграничава информацията от знанието.*

***Използване на медиите като ресурс в глобалното образование:** Използването на информацията от медиите в учебния процес може да бъде крайно интересно на микро равнище – за опознаване на микрокосмоса, окръжаващ групата учещи се, за разбиране как местната общност реагира на световните реалности и за анализ как хората около нас живеят. Също така медиите са източник на информация на глобално равнище, за да се разбере взаимната зависимост на света, в който живеем. В глобалното образование педагогът използва медията като окуражава*

учещите си да осъзнаят глобалните проблеми, да бъдат критична аудитория към всяка форма на дадена информация, да деконструират стереотипите, да развият култура на разбиране и да бъдат активни граждани. Учещите се използват медиите в глобалното образование като активни изследователи на информация и като сътрудничащи участници в процеса на откриване на знание.

Използване на медиата като средство за действия на глобалния гражданин: *Използването на медиите е предизвикателство не само по отношение получаването на информация, но и на разпространяването на информация от групата към местната или глобалната общност, ако групата преминава от учебна дейност към дейност в реалния живот или в киберпространството. Медиите трябва да бъдат използвани да повишават чувствителността на хората и да дават видимост на индивидуални и груповите действия, които представляват общ интерес (действия на солидарност и сътрудничество за добруването на общността, протести срещу насилието, многокултурни събития, дейности насочени към устойчиво развитие).*

Динамичен процес

Дейностите на глобалното образование са резултат от процес на продължителна подготовка, действие и рефлексия. Всички участници в този вид образование трябва да правят оценка на потребностите, да развият предложения, да създават планове за действия и да рефлектират и да споделят резултатите от техните действия със свои връстници. Вътрешното оценяване е важен стълб на целия процес, основан на рефлексия и свързан с целите на дейността. Оценяването на резултатите може да бъде начална точка за повторен дизайн на дейността или на проекта, откриващ нови перспективи и планове. Глобалното образование не е статична или повтаряща се процедура, а продължителен, динамичен процес на рефлексия и действие или с други думи праксис.

МЕТОДИ ЗА ПРАКТИКУВАНЕ НА ГЛОБАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ

Глобалното образование с широкия спектър от проблеми и пораждащо динамични очаквания и стремежи, действително предлага много възможности за различни методи, които да бъдат използвани при практикуването му – като се започне от така наречените „класически“ методи и се стигне до по-иновативни. Това, което педагозите трябва да помнят, е, че методът е подход на учене, пряко свързан с целите и е в динамично взаимодействие със съдържанието на всеки проблем и дейност. Това, което има значение, е не придобиването на знание, а процесът, в който учещите се учат как да учат.

Важно глобалното образование е, че във всеки случай ние използваме методологичните предложения, представени по-горе. Така, фокусираната върху учещия се среда, принципно изключва твърде „класическия“ метод на произнасяне на дълги лекции, насочен към пасивни учещи се, дори и с използване на съвременни технологии. Също така работните тетрадки не могат да бъдат много ефективни, ако те се основават на дълги, сухи научни текстове, които са придружени от многобройни „академични“ въпроси, изискващи индивидуален отговор. От друга страна, историите (разказани или предадени под формата на комикси или анимации) могат да бъдат съпроводени с вдъхновяващи въпроси и могат по-добре да мотивират учещите се да потърсят отговори в групите и да обсъждат аспекти на глобалните проблеми в основана на участието, преживяването и сътрудничеството, демократична среда на учене. На тази основа всичко интерактивно е добре дошло: въвеждащи упражнения (енергизиращи и разчупващи ледовете), симулационни дейности и игри, дискусии, упражнения по двойки, споделяне на преживявания, изследвания, презентации, учебни посещения, творчески дейности, основани на участие, изследване на случаи, музика, танци, разказване на приказки, иконография (снимки, филми, колажи, комикси, рисунки и т.н.). Съществуват многобройни методи и опитните педагози ги познават, както и съществуват голям брой материали (печатни и онлайн), описващи конкретни примери и идеи за такива методи.

При всички методи главното послание е, че мястото, където се практикува глобално образование трябва да бъде като кошер, където всяка пчела изпълнява определена роля за осъществяването на обща цел, като единствената разлика е, че педагогът не е като автократичната кралица на пчелите.

Разбираемо е, че в рамките на неформалното образование, свързано с младежки групи и по-възрастни, педагогът трябва да изпълнява ролята на диригент на оркестър, в който той и изпълнителите демократично решават детайлите на собствената програма, както и какви да бъдат ролите на всеки индивид и колективите роли, за да се постигне накрая хармонична симфония.

ПЕДАГОЗИ, УЧЕЩИ СЕ И ОБРАЗОВАТЕЛНИ ВЛАСТИ СЕ ИЗПРАВЯТ ПРЕД НОВИ МЕТОДИ

Тъй като педагозите действат не само като членове на образователната система, но и като индивиди и членове на постоянно променящо се общество, иновативните методи често се появяват в образованието като резултат на дейности отдолу нагоре.

Педагогът в областта на глобалното образование трябва да развива свои методи според знанието, уменията, преминалото обучение, личност, самоувереност, идеи и мотивация. Като резултат от самооценката, свързана с критически подход към традиционните методи, използвани в образованието, или като проста човешка необходимост за развитие и подобрения, много педагози търсят нови методи, съответстващи на предизвикателствата на нашето време. Понякога учещите се също искат иновативни методи и са критични към традиционните. Твърде често, обаче, поне във формалното образование, педагозите, които търсят нови методи и тренировъчни програми, които да им бъдат предоставени от образователните власти, просто търсят нови средства. И твърде често властите предлагат нови средства или оборудване и смятат, че използването на тези средства ще промени методологията и ще повлияе върху „ефективността“ на уроците, без да рефлектират върху връзката и съответствието между средства, методи, цели и съдържание (какво, защо, как?). Ето защо

изясняването на ролята и на значението на иновативните методи, с или без нови средства и оборудване, е друго предизвикателство за глобалното образование.

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНИ ПРАКТИКИ

а/ Проектен метод

Работата върху обща глобална тема или върху нейни аспекти е творческа задача за учещите се във формалния и в неформалния сектор. Работата може да включва дадени елементи като информационни текстове, стихове или проза, фотографии, рисунки, графики, анимации, комикси, ролево проиграване и дори производството на аудиовизуални материали или СД Ром. Дори ако проектът се осъществява индивидуално, той трябва да има колективно измерение, което включва накрая презентация обсъждане и оценка от страна на класа. По-добре е обаче, ако проектът е резултат от групова работа, където участниците могат да допринесат с някои от гореспоменатите елементи, съобразно техния талант и интереси. Работата на терен е също така добре приета, там където има условия. Крайните резултати могат да бъдат изложба или представяне на целия проект в мястото, където той е създаден или в специално място в дадената общност⁷.

Голяма възможност за представяне на такива проекти се предлага чрез Седмицата за глобално образование - събитие, което всяка година се организира и координира от Центъра Север-Юг на Съвета на Европа.

б/ Метод на свързване на световите (на създаване на връзки между световите)

Въвеждането на глобалната реалност в класната стая (или в друго място за учене и за активно сътрудничество) е от жизнено значение за програмите по глобално образование във формалния и неформалния сектор.

Това може да стане по много начини:

⁷ Вж. уебсайт Център „Север-Юг“ www.nscentre.org

- Да бъдат поканени хора от други страни да участват в процеса на учене или да се осъществят учебни посещения на други страни, там, където е възможно;
- Да се създадат връзки и мрежи, включващи хора от различни страни на света чрез кореспонденция по пощата или чрез мейл;
- Да се организират посещения на представители на други култури, мигранти , живеещи в страната;
- Да се организират многокултурни събития – фестивали, изложби и други дейности в училище или на обществени места и да се включат хора от различни култури в тези дейности, включително и да се предлагат различни видове храна, музика, танци, може би драматизации;
- Да се заведат учещите в области, където живеят хора в нужда, за да могат да преживеят ситуацията им и ако е възможно да сътрудничат с тях за решаване на проблемите;
- Да се включат учещите се в дейности, които целят да се помага на хората, изпитващи в нужда или да се осъществява доброволческа дейност, иницирана главно от организации на гражданското общество, главно в неформалното образование;
- Да се организират срещи на учители, ученици и родители на межкултурни теми.

в/ Международни училищни партньорства

Тази практика допълва предишната. Съществуват стотици двустранни връзки между училища от Севера и Юга, от Изтока и Запада. Няколко международни организации, свързващи училища, организират триъгълници или мрежи от училища като предоставят уебсайтове, идеи, опит. В повечето европейски страни съществуват национални агенции или неправителствени организации, които оказват подкрепа

на училища, които са заинтересовани от осъществяването на международни училищни партньорства.

От наша гледна точка тези партньорства позволяват:

- *По-добро разбиране на глобалната взаимна зависимост чрез преки контакти между учениците и учителите в партньорските страни и училища;*
- *Преодоляване на взаимните стереотипи и предразсъдъци;*
- *Увеличаване на мотивацията на учениците и на учителите;*
- *Нова култура на обучение и на учене чрез свързване/припокриване на различни предметни области;*
- *По-нататъшно развитие на важни ключови компетенции за ползване на , модерни комуникационни технологии, управление на проекти, овладяване на чужди езици, международно общуване между ученици и учители.*

От методологична гледна точка партньорствата между училища от Севера и Юга предлагат много възможности за конкретни дейности в класната стая:

- *Размяна на писма (e-мейли);*
- *Дизайн и използване на интерактивни уебсайтове (включително и дискуссионни форуми и пространства за чат);*
- *Размяна на резултати от проектна работа с партньорски училища;*
- *Покани за експерти от страната на партньора, които живеят в населеното място;*
- *Планиране на взаимни посещения между партньорските училища.*

г/ Състезания по дебати

Състезанията по дебати са много привлекателен метод, чрез който учещите се във формалното или в неформалното образование, могат да развият чувствителността си за глобални проблеми. Те могат да бъдат организирани на групово, училищно, местно, национално и международно равнище с оглед на разполагаемите средства.

Цели на състезанието:

- *Да се развият речеви и аргументационни умения, основани на критическо мислене;*
- *Да се сензитивизират учениците по отношение на съвременните проблеми и да могат да поставят въпроси като изучават тези проблеми;*
- *Да култивират критическо мислене;*
- *Да бъдат критични по отношение приемането на послания и да оказват съпротива на опитите за манипулиране.*

Критерии за оценяване:

- *Съдържание (убеждаване, аргументи, качество на речта);*
- *Общо присъствие (глас, стойка, жестове, изражение);*
- *Време (спазване на времевите граници).*

Общ коментар: най-важният елемент в този вид съревнования е не да се спечели, а да се участва. Участниците трябва да разберат, че важно е пътуването само по себе си, а не крайната цел. Чрез това пътуване те придобиват опит и знания, които им помагат да станат просветени, глобални граждани.

е/ Изкуства, основани на участие

Изкуствата, основани на участие, играят ролята на интерфейс, където водещите (творци - художници, актьори и др.) и участниците (които не са творци по професия) взаимодействат като използват правила и инструменти, специфични за перформанс. Това колективно образоващо преживяване с помага за личното развитие на участниците които следват принципи и правила, създаващи среда, физически и психически комфорт. В тази среда педагозите (треньори, учители, психолози, творци) и учещите се работят в партньорство, основано на зачитане и равенство. Този вид артистично-образователна дейност е отговор на груповите потребности, които са предварително идентифицирани и установени чрез специфични процедури. По отношение на образователната цел, в изкуствата, основани на участие, процесът е толкова важен колкото и крайният резултат. (перформанс, хепънинг, графити, социален театър и т.н.).

Методите на изкуствата, основани на участието, намаляват съпротиви и задръжки на участниците и им доставят удоволствие от полученото потвърждение за възможностите им, от личните им постижения и постиженията на групата.

Форум-театърът, както и изкуствата, основани на участие, е метод в различни контексти и за различни проблеми, който противопоставя различни групи с различни интереси, групи, идващи от различни социално-професионални категории.

Водещите използват групите, основани на участие, като ефективен начин да стимулират активизъм/включване на социално, политическо и образователно равнище. Този метод се основава на езика на театъра и на естетическото пространство, за да стимулира взаимодействието между участниците. Те се превръщат и в зрители и в актьори (зрит-актьори), обединени в изучаването, анализирането и преразглеждането на проблеми на групата, към която принадлежат.

В началото ние показваме сцена, съдържаща проблема (модел), която ще покаже дейността по стимулиращ начин и ще накара „зрит-актьорите“ да отговорят и да опитат да намерят решение или възможна алтернатива като заменят главния герой или други герои, следователно, като привнесат нови развития в действието. Моделът сцена/проблем трябва да съдържа поне един неприемлив подход (насилие, дискриминация, не-участие и т.н.), който трябва да бъде променен и заменен с нормален подход от участниците.

Форумът се оказва полезен при анализирането на ситуация, дори и възможните решения да не са доведени докрай. Положителните подходи са вече удовлетворяващ резултат. Във всеки случай дебатът, форумът и про[есът са по-важни от предлаганото решение, защото простото противопоставяне на идеи и размяната на основания и аргументи стимулират и тренират участниците за действия в реалния живот. Форумната симулация ще бъде валидно решение за реалния живот.

Е/ Учене в общността

Тази техника включва осъществяване на дейност за доброто на общността и рефлексия върху тази дейност. Тя развива социална отговорност и посвещаване на дейности в средата, където живеят учещите се. Ученето в общността може да бъде използвано да се приложат знание и умения към специфични проблеми или да се научи как да се трансферират специфични ситуации. То е свързано с идеята за практически действия, свързани с процеса на градене на знания. Съдържанието се учи не само от теоретичния подход, но и също от добавената стойност, идваща от новия компонент – работа на терен и практики, които задълбочават научените концепции чрез силни понятия, преживяни в действителността.

Ученето в общността е отлична практика за учене в глобалното образование, даваща информация и развиваща умения за обучение в „реални ситуации“ на всекидневието и в обществото.

ж/ Учене в резултат на общи преживявания⁸

Практики на преживяване (на общ опит)

Те включват следните характеристики:

- *Учещите са водени от своето любопитство и интерес*
- *Те се учат чрез преки преживявания (учене чрез правене)*
- *Педагогът е повече учещ фасилитатор или посредник отколкото единствен източник на знание*
- *Няма формално оценяване на ученето*
- *Накрая учещите се рефлектират върху това, което са научили*

Практики на сътрудничество

Това е социално и интерактивно учене, при което груповите процеси преобладават над индивидуалното учене. От тази перспектива дейностите по глобално образование поощряват развитието на умения като:

- *Общо целепологане*
- *Групова работа*
- *Разпределяне роли на членовете на групата*
- *Установяване на обща отговорност*
- *Организиране разделение на труда*

Междукултурни практика

⁸⁸ Delors, J. Apprendre-Un tresors est cache dedans, Paris, Ed. Odile Jacob, 1996.

Много средища за глобално образование поощряват тази форма за учене, основаваща се на два принципа:

- *Културен релативизъм, според който не съществува йерархия на културите (една култура не може да се използва, за да се оценяват дейностите на друга култура)*
- *Реципрочност, с други думи взаимодействие и пренос на информация между културите в контекста на нашето многокултурно общество.*

Като изхожда от тези два основни принципа межкултурното учене в средищата за глобално образование постига следните цели:

- *Преодоляване на етноцентризма*
- *Придобиване на способност за емпатия по отношение на други култури*
- *Развитие на средства за сътрудничество, прехвърлящи културните граници или протичащи в межкултурна среда*
- *Придобиване на способност да се общува като се преодоляват културните граници и чрез билингвизъм*
- *Оформяне на нова форма на идентичност, която надхвърля индивидуалните културни различия*

Практически действия

Това е целево ориентиран процес, организиран като правило под формата на проект с прецизирани резултати. За да осъществят проекта, учителите/водещите трябва да:

- *Формулират точно целите на учене*
- *Да помогнат на учещите се да изберат своя стратегия на учене*

- *Да мотивират учещите се по такъв начин, че да поемат отговорност за своето учене*
- *Да развият конкретен проект, който може да бъде осъществен изцяло от учещите се*
- *Да поощряват постоянното увеличаване на самостоятелността на учещите се*
- *Да помогнат на учещите се да разберат своите действия чрез рефлексия (учене чрез рефлексивна практика)*

Контекстуални практики

Това предполага постоянното интегриране на индивидуалното учене в системата на културни и граждански отношения в групата, общността или обществото, към което учещите се принадлежат или се идентифицират. За да се стимулира това значимо учене, актьорите се включват в практики, които се съсредоточават върху:

- *Помагане на учещите да разберат цялостната картина на целите и стратегиите на учене*
- *Да се поощрят учещите се и да се изяснят ценностите и идентичностите, които те приемат*
- *Да се използват предишния опит и знания на учещите се*
- *Да се поощряват учещите се да разширяват, да проверяват и да прилагат новия опит в тяхното всекидневие*
- *Да се позволи на учещите се сами да правят заключения*
- *Да се поощрява глобална визия на обществото.*

ж/ Спорт

Спортът може да подпомага развитието на равенство, участие и включване и да засилва социални ценности и индивидуални цели като усилена работа, честна игра, развитие на характера и групова работа. Участието в спортни дейности създава по-силно посвещаване на общността, подобрява междуличностните отношения и води до по-изразена тенденция за заемане на лидерски позиции и роли. Тъй като спортът подпомага социалната сплотеност и взаимно зачитане и разбиране, той също трябва да се използва, за да се предават послания за разбирателство в различията и да се подпомага търсенето на мирни средства, когато участниците се изправят в трудни ситуации.

Глобалното образование също така трябва да включва спортните дейности като важен ресурс, основан на интереса и на ентусиазма, който те събуждат у децата и младежта и на възможностите, които този интерес открива пред създаването на отворени пространства за диалог, изследване и изучаване вътре и между групите с различна културна, религиозна и етническа принадлежност, типични за глобалния свят.

КРИТЕРИИ ЗА ПЛАНИРАНЕ И ОЦЕНЯВАНЕ НА ДЕЙНОСТИТЕ ПО ГЛОБАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ

Както бе споменато, в глобалното образование се използва голямо разнообразие от методи и материали и се осъществява в различни образователни средища и чрез различни дейности.

За планирането, прилагането и оценяването на действията, основани на методологията на глобалното образование, могат да дадат известни насоки следните въпроси:

1. Изясняване на целите

- *Какво послание аз искам да предам на моята аудитория (целева група) в края на дейността?*
- *Какви са целите (брой участници и стратегия) за дейността?*

- *Процесът на организиране на дейност по глобално образование е често по-важен от резултата!*

2. Включване на партньори и заинтересовани страни

- *Кой (колеги, експерти, организации) може да бъде партньор при организиране на дейността по глобално образование?*
- *Възможно ли е да се включат хора от различни социални и културни среди / общности, религиозни групи и т.н./?*
- *Как и под каква форма всички партньори могат да се включат в прилагането и планирането на дейността по глобално образование?*
- *Каква е ролята на различните партньори? Имат ли капацитет да изпълнят поставените задачи?*
- *Как се организира процесът на сътрудничество? Съществува ли атмосфера на зачитане и на участие?*
- *Ясно ли е дали всички партньори могат да се идентифицират с процеса и с резултатите?*

3. Форма на дейността

- *Подходящо ли е съотношението между съдържанието и вида/формата на дейността?*
- *Формата/видът дейност правят ли възможно активното включване на участници?*
- *Адекватни ли са мястото и средата за протичането на глобалната акция?*

4. Логистика

- **Време:** *планирана ли е добре и достатъчно дълго дейността на глобалното образование?*
- **Бюджет:** *необходими ли са външно финансиране или набиране на средства (наем офис, хонорари)? Проблемът с бюджета изяснен ли е с всички партньори?*
- **Човешки ресурси:** *Налице ли е достатъчно подкрепа за дейността от страна на хората?*

5. Връзки с обществеността и медиите

- *Какъв вид промоция е планирана за дейността (брошури, листовки, радио или телевизия)?*
- *Възможно ли е да се включат местните, регионални или национални медии в промоцията?*

6. Устойчивост

- *Какви форми на документиране са планирани за участниците?*
- *Очакват ли се следващи дейности?*

7. Оценяване

- *Какъв вид оценяване на дейността се планира?*
- *Планирано ли е оценяване на екипната работа?*

КРИТЕРИИ ЗА ПОДБОР И ОЦЕНЯВАНЕ НА РЕСУРСИ

Както бе споменато, не съществува един и същ метод за всички целеви групи. По същия начин, не всички ресурси могат да бъдат използвани в групите за учене; ресурсите не могат да бъдат използвани по един и същи начин с различни групи или при различни условия. Това трябва да бъде отчитано, когато искаме да подберем ресурси за специфичен урок или дейност.

Някои критерии за подбор на полезни ресурси, обаче, могат да бъдат препоръчани на всички практикуващи глобално образование във формалната или неформалната области. Подобни критерии могат да се използват за оценяване на ресурсите с оглед на целите на глобалното образование или на влиянието им върху учебната група. Разбира се, като педагози ние не трябва да очакваме да намерим по-долу ресурсите с всички

споменати характеристики, защото в такъв случай ние никога няма да опитаме да ги изпробваме или да ги приложим.

1. Използване на ресурси с учебната група

Подберете своите ресурси според учебната група. Това означава:

- Според **възрастта на учещите** – не твърде опростени, не твърде сложни, не твърде детски, не твърде сериозни.
- Според **езиковото равнище на учещите** - ако те не разбират инструкциите, свързани с дадения ресурс, не трябва да участват. Ако инструкциите са твърде прости, те ще смятат, че не ги считате достатъчно умни или достатъчно зрели, за да използват ресурса.
- Според **способностите на всички учещи**, особено в групи със смесени способности. Не е полезно да се изпробва ресурс, ако не сме сигурни, че учещите могат да се справят с него.
- Според **културното разнообразие на групата** – да не са насочени към специфична култура, ако групата е мултикултурна, тъй като участниците могат да не разберат или да разберат погрешно съдържанието.
- Според **интересите на групата** – ресурси, които са интересни за педагога или треньора, могат да бъдат отегчителни за участниците.

2. Формат

Ако ресурсите са образователен пакет, голям или малък, състоящи се от една част или от много части, ние трябва да проверим:

- *Лесно ли са комплектовани*
- *Лесно ли се пренасят на ръка или в багажа*

- *Лесно ли се подрежат , разпределят и подготвят за употреба*
- *Лесно ли се използват в пространството, предвидено за целта*
- *Лесно ли се прилагат във времевата рамка на дейността*

Ако ресурсът е в електронен формат, трябва да проверим дали:

- *Налице ли е необходимото оборудване/ компютри, интернет връзка/в средата за учене*
- *Съвместим ли е форматът с наличната техника*
- *Ресурсите могат ли да бъдат бързо и лесно инсталирани*
- *Леснодостъпни ли са данните за всички*

3. Форма и съдържание

Добрите ресурси

- *Могат да се използват в различни ситуации*
- *Могат да бъдат адаптирани за различни ситуации*
- *Ако е необходимо, могат лесно да бъдат модифицирани*
- *Ако е необходимо, могат лесно да бъдат преведени.*

4. Съдържание

Ресурсите за глобално образование

- *Повдигат въпроси за обсъждане по темите за глобално образование*
- *Провокират въпроси по отношение стереотипните възгледи*
- *Дават реалистични, но положителни перспективи*

- *Включват други перспективи*
- *Включват перспективите на другите*
- *Подобряват средата на учене*

5. Обективи и очаквания

Добрите ресурси за глобално образование по време на дейността

- *Представяват предизвикателство, когато са използвани и за педагога и за групата учещи*
- *Помагат на педагога да постигне своите цели по по-интересен, стимулиращ начин*
- *Помагат на учещите да постигнат целите и да придобият знание*
- *Съответстват на очакванията на педагога и на учещите се, но могат да изненадат по приятен начин*
- *Подходящи са по отношение съдържанието и контекста на дейността*

Добрите ресурси след дейността

- *Пораждат желание за повече учене*
- *Откриват перспективи за нови дейности*
- *Вдъхновяват за използването на други ресурси по глобално образование*
- *Помагат за развитие на критични възгледи (положителни или отрицателни) за други ресурси*
- *Помагат да се изградят критерии за подбор на ресурси*

- *Дават възможност на учещите се и на педагозите да рефлектират и да подобряват своята методология на учене*

6. Влияние

- *Добрите ресурси носят удовлетворение, ако:*
- *Могат да бъдат смешни или сериозни*
- *Могат да съдържат прости или сложни идеи*
- *Могат да ни накарат да се смеем или да плачем*
- *Сигурно провокират критическа рефлексия*

7. Как да се използват добрите ресурси

Добрите ресурси за глобално образование

- *Провокират участие*
- *Могат да бъдат използвани от всекиго*
- *Представени са по начин, който зачита ползващия ги*
- *Потикват към творчество тези, които ги използват*
- *Търсят взаимодействие*
- *Показват как може да се работи с тях*

8. Преди да се изберат ресурси

- *Ако е възможно, потърсете мнението на други педагози, които са ги ползвали. Не забравяйте, че използването на един и същ ресурс, никога не е едно и също, защото зависи от различните условия на учене и от непредвидени фактори*

- *Опитайте първо ресурсите в малки групи, за да видите дали работят. По-удобно е да промените плановете си в малка група отколкото в голяма група, ако нещо не върви както трябва*
- *Поставете се на мястото на учащия се и помислете какво бихте научили от тези ресурси*
- *Изчислете цената на ресурсите и бюджета, необходим за тях в целия проект*

9. След използването на ресурсите

- *Помислете дали са помогнали да постигнете целите си*
- *Премислете въпросите, които са възникнали*
- *Измерете влиянието им върху групата учащи се*
- *Намерете добавената стойност от вашата дейност по отношение на проблемите на глобалното образование*

КРИТЕРИИ ЗА ДИЗАЙН НА УЧЕБНИ ПРОГРАМИ ЗА ФОРМАЛНИ И НЕФОРМАЛНИ УЧЕБНИ ЦЕНТРОВЕ

Това, което се нуждае от изясняване и разбиране е , че дизайнът на програми за глобално образование не означава включване на нова конкретна дисциплина в съществуващите учебни програми или в нови учебни програми. Глобалното образование не може да бъде ограничено да един предмет, особено, ако учебната програма преследва други образователни цели. На второ място, глобалното образование не може да бъде ограничавано до изолираната воля на даден педагог, координатор или взимаш решение, особено ако всички други не проявяват интерес и грижа. И накрая, глобалното образование е в същността си междупредметна перспектива, която подпомага включването на глобалните проблеми в която и да е образователна програма и дава възможност на педагозите да подхождат към подобни

проблеми в рамките на който и да е предмет. Критериите за дизайн на програма за глобално образование могат да бъдат разположени на две оси: а. критерии за съдържанието на самата програма б. критерии за процедурите, които се използват , когато се прави дизайн на програмата. Разбира се, е необходимо двете оси да се съгласуват с целите на глобалното образование.

Не забравяйте, че ресурсите са само ресурси. Ползата от ресурсите зависи от:

- Как използвате ресурса
- Колко дълго го използвате
- Колко често го използвате в една и съща група
- Как се приема от групата
- Какво постигате като го използвате

Критерии за съдържанието на програма за глобално образование

Съдържанието на програмата включва не само когнитивни и етични, но и методологични проблеми. Това означава на първо място перспективата на глобалното образование да преминава през всички аспекти на учебния процес, т.е. на средата за учене, методите, дейностите, учебниците и другите ресурси. Няколко въпроса могат да помогнат да разберем какво отличава перспективата на глобалното образование в учебната програма, за да може да направим дизайн на съдържанието и след това да оценим ефективността на програмата за глобално образование със същите критерии:

- *Програмата благоприятства ли международно разбиране и развива ли чувство за глобално гражданство?*

- *Дали програмата е главно етноцентрична, национално или европейски ориентирана или е многокултурно ориентирана и се характеризира с глобална визия и разбиране на света?*
- *Програмата набляга ли на изследването на причините на конфликтите и на насилието и на условията за мир при индивидите, институциите и обществата чрез примерна времева перспектива?*
- *Програмата основана ли е на историчността и на взаимната връзка на явленията и на знанието за явленията?*
- *Съществуват ли връзки между особените проблеми за всяка наука/предмет и общото знание, с глобалната и историческа перспектива, която благоприятства усвояването на основни човешки ценности?*
- *Съществуват ли възможности за връзка между различните предмети, която прави възможно да се изследва цялостно взаимната зависимост между причините и следствията на бедността и на увеличаващата се социална пропаст, между конфликтите и насилието, репресирането на хора и социалното изключване, между миграцията и ксенофобията, между едностранното развитие и екологините бедствия на местно и глобално равнище?*
- *Дали програмата се основана на фундаментални знания и човешки ценности, докато изследва общите неща и различията между различите перспективи?*
- *Отчита ли различните културни среди на учащите се и на педагозите, за да гради по положителен и конструктивен начин върху съществуващото знание, идващо от различни страни на нашия глобален свят?*
- *Помага ли на участниците да развиват умения за социална грамотност, за да се справят конструктивно със световни проблеми с различни измерения и на различни равнища - от личното до глобалното?*

- *Теорията ясно ли е свързана с практиката и открива ли перспективи учещите се да действат като отговорни глобални граждани?*
- *Дали програмата включва стратегии, основани на участие и на макро/микро перспективи на проблемите на съвременния свят, като начин на взаимодействие, като основа за развитие за работни проекти, като елементи за обсъждане и анализ между учещите се, като същевременно ги подготвя да бъдат активни граждани на обществото и да търсят солидарно решения?*
- *Включва ли ясни насоки за методи на обучение, за подбор на ресурси, добри практики или благоприятства включването на разнообразие от ресурси и методи като същевременно предлага широк спектър от примери на добри практики и ресурси?*
- *Различните предметни области предлагат ли ред възможности за учене като се отчита и перспективата на бъдещето, като се дава възможност да се изследват открито проблемите, отнасящи се до изграждането на по-сигурно, справедливо, мирно и устойчиво световно общество?*
- *Съществува ли гъвкава рамка, която позволява използването на различни методи и използването на много ресурси? Програмата предполага ли възможности за взаимодействие и за учене един от друг?*
- *Съществуват ли възможности да се работи за „единство на ученето“ между формалното и неформалните програми?*
- *Има ли достатъчно пространство и свобода за извънпрограменни дейности, съвместими с целите на програмата?*
- *Програмата придава ли особено значение на развитието на умения за учене за цял живот, които ще засилят уменията на учещите да участват в синергия като действат за социално и устойчиво развитие?*

- *Във всяка част на програмата предлага ли се знание и възможности за познаване само за една дадена истина, или е възможно за групата учещи се да открива знанието чрез диалектически подход, основан на изследване, съмнение и поставяне на въпроси?*
- *Програмата изследва ли динамичното, прогресивно развитие на знанието на глобално равнище? Нещо повече, дали програмата благоприятства еволюционния процес на човечеството към решаване на общите проблеми чрез партньорство и солидарност?*

Критерии за процедури, които трябва да бъдат следвани, когато се прави дизайн на програма за глобално образование

Методологията на глобалното образование влияе върху процедурите при разработването на дизайн на учебна програма. Следващите въпроси могат да ни помогнат да се проблемите в процеса на дизайн на програма и да се установят критерии за този процес.

1. Дали целият процес е основан на участие, сътрудничество, дали е включващ , демократичен и диалогичен? Всички актьори в образованието поканени ли са да участват в процеса на взимане на решения?
 - *Включени ли са активно педагозите?*
 - *Дали педагозите са считани само за осъществяващи, разпространяващи и изпълнители на предварително създадената програма или са партньори в процеса на взимане на решения?*
 - *Ясно ли е, че педагозите трябва да поемат отговорност за участие в процеса на дизайн на програмата като равни участници наред с другите важни актьори в образователната политика?*

- *Включени ли са активно учещите?*
 - *Ако глобалното образование цели да гради отговорно глобално гражданство чрез активно участие, не е ли необходимо учещите да бъдат смятани за партньори в процеса на взимане на решения относно дизайна на програма, както във формалното, така и в неформалното образование?*
 - *Наравно ли са представени различните култури и социални групи?*
 - *Ако глобалното образование цели да развива зачитане на културните и социално-икономически различия и да образова хората да се научат да живеят с другите, как може да включваме в програмата реални аспекти и проблеми от нашия глобализиран свят, ако не включваме представители на различни групи в процеса на взимане на решения? Дали приносът на различни гледни точки идва от хора от различни култури и социална среда и дали предпоставя изразяване на възгледи с много перспективи, особено в нашите културно-фрагментирани общества.*
2. Изреченията по-долу характеризират ли хората, включени в дизайна на учебна програма?
- *Критични към информацията, стереотипите и конвенционалните ресурси*
 - *С открит ум и недогматични*
 - *Способни за диалог и зачитащи другото мнение*
 - *С умения за реализирането на глобалните реалности и последните социални данни*
 - *Надарени с ценностите и нагласите на глобални граждани*

- *Склонни да оценяват съществуващите ресурси и да търсят нови*
 - *Отговорни за поемането на подобна задача*
 - *Вдъхновени и посветени от предизвикателствата на глобалното образование*
3. Процесът на дизайн на програма съответства ли цели целите на глобалното образование? Програмите за различните дисциплини или предмети съставени ли са независимо от цялата програма или са в рамките на глобалното образование? Изградени ли са различни междупредметни и предметни комитети, които работят в тясно сътрудничество един с друг? Ясно ли е, че връзките между различните предмети могат да бъдат развити само с помощта на синергията на хора от различни научни области и от различни образователни степени, способни да работят в сътрудничество и да използват холистичния подход?
 4. Процесът на дизайн на програмата отчита ли средата на учене? Този процес рефлексивен ли е, стимулиращ, творчески и основан на взаимодействие? Основава ли се на изследване, анализ и синтез?
 5. Процесът на дизайн на програма включва ли критерии и методи за оценяване, основани на философията и целите на глобалното образование? Тези критерии имат ли отношение /а/ към началното, формативното и сумиращото оценяване /б/ към вътрешно, външно оценяване и самооценка?
 6. Процесът на дизайн на програма във формалния и неформалния сектори включва ли програма за обучение на педагозите?
 7. Съществуват ли критерии за оценяване на самия процес на дизайн на програма?

8. Съществува ли механизъм за последващ процес на развитие на програмата, на основата на рамка за продължително, устойчиво обновяване на програмата, основано на оценяването на процеса на учене и в съответствие с целите и методологията на глобалното образование?

ОЦЕНЯВАНЕ

Оценяването е необходим процес в глобалното образование, който овластява практикуващите като повишава тяхната чувствителност към ефективността на програмите за глобално образование, в които те са включени. Оценяването не е цел само по себе си. То следва да бъде продължаващ, никога не свършващ процес на рефлексия и действие, свързан с целите и с методологията на глобалното образование, даващ възможност на хората постоянно да учат, да подобряват качеството на своите методи и да развиват глобалното образование в своята среда.

Процесът на оценяване може да бъде приложен по различни начини върху някои или върху всички аспекти на дейностите и проектите на глобалното образование, да отговаря на многобройните функции и на широкия спектър от потребности.

Какъв е субектът на процеса на оценяване?

Всички аспекти на глобалното образование могат да бъдат оценявани – методологията на учене, ресурсите, средствата, средата на учене, проблемите на програмата, компетенциите на педагозите, знанията на учещите, видовете действия, планирането,, комуникационната стратегия, включеността на участниците, влиянието върху местната среда. Накрая е важно оценяването да може да разпознава в групата учещи се тенденциите или знаците за промяна от културата на индивидуализма към културата на партньорството, основана на диалог и сътрудничество.

Често се задава въпросът какво отличава процесът на оценяване в глобалното образование от всеки друг процес на оценяване в образованието? Не е необходимо

отговорът да се търси извън границите на съвременните педагогически теории и теориите на оценяването. Отговорът може да бъде намерен в съответствието на целите, методологията и въпросите „защо, какво и как“, в които се осъществява процесът на глобално образование.

А. ЗАЩО Е НЕОБХОДИМО ОЦЕНЯВАНЕ В ГЛОБАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Необходимо ли е оценяването за практикуващите глобално образование?

Развитието на култура на оценяване сред всички участници е предизвикателство за глобалното образование. Явно процесът на глобално образование трябва да бъде в съгласие с проблемите на глобалното образование. Глобалното образование дава възможност на участниците да развиват умения за критическо мислене и анализ, за изследване и многоперспективен поход към общите проблеми, за справяне с противоречията и със стереотипите. То помага на хората да развиват ценности и нагласи за самопознание и визия, за диалог и сътрудничество, за откритост на ума и на отговорност към нашия общ свят. То помага на хората да развият глобална визия и положителен подход, които да допринесат да направим света, в който живеем, по-добро място. Наред с това, развитието на култура на оценяване означава, че и педагози и учещи, трябва да могат да сътрудничат за лично и за групово развитие чрез критически, мултиперспективен подход в тяхната работа. Тъй като оценяването включва измерението на самооценяване, не само учещите се, но и педагозите трябва да бъдат поощрявани да развиват своите собствени умения и компетенции, да играят ролята на отговорни, бдителни педагози в нашия глобализиран свят. Тъй като оценяването изисква комплексен, многомерен и нелинеарен подход, включените в процеса на оценяване стават по-чувствителни към комплекса от фактори, свързани с обучението и с необходимостта да се свързват различни елементи, за да се разбере и подобри светът, в който живеем.

Какво е отношението на практикуващите към оценяването?

Дори когато се признава необходимостта от оценяване, много практикуващи не харесват перспективата да бъдат включени в процеса на оценяване и понякога се

съпротивляват или пренебрегват резултатите от оценяването. Тъй като се счита, че оценяването е своеобразен контрол върху тяхната работа, те понякога са изплашени, че то може да постави под въпрос техните професионални компетенции и дори да застраши тяхната работа. Това е така, защото оценяването често се възприема като външна, поглъщаща време, понякога трудна, досадна и невдъхновяваща бюрократична процедура. Педагозите се оплакват, че те трябва да прекарват повече време в подготовката на отчети отколкото в действие. Това е, защото оценяването не може да бъде „принуден“ процес, основан на решения отгоре. Обратното, процесът на оценяване в глобалното образование трябва да бъде изграждан чрез процедури отдолу-нагоре, при които практикуващите откриват необходимостта да бъдат включени в процеса на оценяване, защото те разбират, че оценяването е част от тяхната методология, която им дава възможност да работят по-добре и по-системно и да си дават сметка за всички фактори, влияещи върху ефективността на тяхната работа.

Каква е целта на процеса на оценяване?

Целта на оценяването се свързва със стратегията, методите и целите на нашите дейности. Практикуващите глобално образование трябва да оценяват своята работа, за да:

- *Осъзнават и да рефлектират върху тяхната методология и стратегия*
- *Да проверяват дали проектът съответства на групата учещи се*
- *Да разбират въздействието на ресурсите, които прилагат в процеса на учене*
- *Да измерват ефективността на техните методи*
- *Да измерват промените в уменията и в знанията*
- *Да измерват промените в нагласите и в поведението*
- *Да анализират и да синтезират отношенията между цели и методи*

- *Да получават обратна връзка и да подобряват бъдещите дейности*
- *Да премислят проблемите и да се опитват да ги решават на основата на сътрудничество*
- *Да премислят своите практики и да въвеждат необходимите промени*
- *Да се чувстват ценени и да бъдат по-вдъхновени за бъдещи дейности*

На институционално равнище, в по-голяма степен от предишните изисквания, резултатите от оценяването могат да бъдат изключително полезни за:

- *Измерване ефективността на процеса по отношение на поставените цели*
- *Измерване на промените в уменията и знанията по отношение на методите и ресурсите*
- *Измерване промените в нагласите и поведението по отношение на методите и на ресурсите*
- *Получаване признание и видимост на проекта*
- *Събиране на добри практики*
- *Пренасяне на опита от един проект към друг*
- *Осъществяване на сравнителен анализ на различните методи, използвани в проекта*
- *Изграждане на общо разбиране на проекта*
- *Анализиране на резултатите по отношение на миналия опит*
- *Споделяне на резултатите с различни групи от хора, които имат интерес да максимализират потенциала на натрупания опит (в това число и с партньорите)*

- *За целите на набиране на средства*
- *Сравняване със сходни дейности в други страни, които са близки до подобни ситуации*
- *Засилване на исканията за промяна в политиката на местно, регионално и национално равнище*
- *Вдъхновение за повече и по-добри дейности и изграждане на мрежи*
- *Увеличаване капацитета за развитие чрез качествени критерии*

В. КАКЪВ ВИД ОЦЕНЯВАНЕ Е НЕОБХОДИМО ЗА НАШАТА РАБОТА

Съществуват различни процедури за оценяване, както и различни методи за оценяване според това кои са участниците в процеса, времевите рамки, използваните средства, целите и особено контекстът на нашия образователен проект. Различните средства се използват да се оценяват различни процеси. Не е едно и също да се оценява процес на учене и резултати от процеса на учене или на въздействието на проекта, както и да се оценява стратегически план за проекта или за организационно изпълнение и управление.

Въпреки това, всички процедури на оценяване отчитат следните разграничения между:

Самооценяване, външно и вътрешно оценяване

Важно е разграничаването между самооценяване и вътрешно оценяване за груповата работа и между вътрешно и външно оценяване.

Самооценяване

Самооценяването е абсолютно необходимо, за да може да се направи преглед и да се подобрят нашите собствени методи. То изисква умения за самопознание и самокритичност. То се основава на естественото желание за саморазвитие и за учене за

цял живот. Когато хората осъществяват самооценяване, те придобиват чувство на ангажираност и на отговорност към цялата своя дейност.

Самооценяването никога не е достатъчно за процеса на оценяване, но е необходимо за практиците, за да могат да повишават чувствителността към своята собствена работа. То е начална точка в процеса на оценяване – на преосмисляне на нашата ангажираност и на изпълнението на дейността ни. Следователно, ние трябва да си спомним, че практикуващият действа в даден контекст, в който много фактори са във взаимна връзка по отношение на неговата дейност. Така самооценяването има своите собствени ограничения и е по-динамично, когато е свързано и с други форми на оценяване, измерващи други елементи на процеса на учене.

Самооценяването се отнася не само за практикуващите, но и за учещите. Докато протича процесът на учене, учещите анализират своето лично развитие в рамките на собствената чувствителност по отношение на глобалните проблеми. Глобалното образование, както ученето, което преобразява, дава възможност на учещите да осъзнаят своите мисли, чувства и действия, както и да разберат своето равнище на социална отговорност и ангажираност към проблемите на глобалния свят.

Вътрешно оценяване

Вътрешното оценяване подпомага груповата работа в рамките на процеса на учене или в работната група и подкрепя институционалното изграждане на мрежа и развитие. То изисква доверие, продължително сътрудничество и положителна подкрепа на хората вътре в групата. Пречки често са съпротивите на участниците, съперничеството вътре в групата, липсата на време или липсата на желание. Ето защо трябва да бъдат изградени ясни обективни показатели от групата, както и е необходимо да бъдат използвани методи, основани на участието по време на целия процес на учене.

Участниците трябва да бъдат включени в процеса на вътрешно оценяване с чувството, че този процес им принадлежи и така те се превръщат в рефлексивни практики.

Учещите , като членове на учебната група по глобално образование, трябва да играят важна роля в процеса на вътрешно оценяване. Те трябва да участват на равна основа като изразяват своята гледна точка върху процеса на учене, според техните очаквания и потребности.

Външно оценяване

Външното оценяване е по-обективно и то трябва да се основава върху широко приети норми и стандарти. Понякога външното оценяване плаши участниците, защото слабостта на тяхната работа не може да бъде прикрита. В подобен случай, участниците трябва да бъдат подкрепени в разбирането, че оценяването се предприема с единствената цел да подобри, а не да критикува извършваната дейност. Ако на оценителя се гледа не само като на „критично настроен приятел“, който притежава методологични компетенции в областта на глобалното образование, а и като на някой, който благодарение на своята роля, трябва да поддържа необходимата дистанция и да координира различни процеси, външното оценяване ще даде на екипа (групата) необходимите дакни, за да подобрят работата си.

И при вътрешното, и при външното оценяване, субектът на оценяване , методите, критериите и показателите, както и последствията, трябва да бъдат ясно обяснени на групата и да бъдат приети от участниците. Изключително важно за външния оценяващ е да организира среща за консултиране с групата, преди да предложи показателите, така че да може да отчете и мнението за групата за случващото се. На последно място, но не и последно по важност, процесът на оценяване трябва да зачита самостоятелността и личните възгледи и начин на живот на участниците.

Комбинацията от вътрешно и външно оценяване може да бъде много полезна за сравнителен анализ на резултатите, според критериите, показателите и методите. Взаимодействието между двете форми на оценяване е крайно благоприятно и увеличава валидността на процеса.

Начално, формиращо и крайно оценяване

Друго е разграничението между начално, формиращо и крайно оценяване. Провеждането на начално оценяване преди започването на проекта дава необходимата информация за идентифициране на проблемите, измерва знанията и уменията, разбира ценностите и нагласите и помага да бъде изградена стратегия на обучение.

Използването на формиращото оценяване в ранните стадии на осъществяване на проекта или на дейността с цел подкрепа нейното приложение и развитие, както и по време на проекта и дейността дава възможност да се идентифицират проблемите, да се изучават и изследват решения и да се адаптира и подобри собствената програма според резултатите от процеса на оценяване.

Използването на крайното оценяване след приключване на проекта или дейността измерва ефективността, води до рефлексия върху извършеното и постигнатото и подобрява методологията за в бъдеще.

Ако е възможно, и двата процеса се използват за продължаване на започнатата дейност. В този случай трябва да се отчита, че резултатите от всеки процес са обвързани във времева рамка и с обратната връзка от формиращото оценяване на дейността. Ако съществува взаимодействие между формиращото оценяване и проведената дейност, резултатите от крайното оценяване ще бъдат окуражаващи и обещаващи.

Процесът на последващо оценяване може да бъде много полезен при измерването на ефективността на процеса на оценяване по отношение на извършената работа.

Качествено и количествено оценяване

Важно е и разграничението между количествено и качествено оценяване. Въпреки че качествено оценяване е по-лесно от количественото, двете са необходими, за да се осигури качество по един систематичен начин. Това е така, защото, когато прилагаме методологията на глобалното образование, ние се нуждаем от оценяване с количествен и качествен характер. Нещо повече, често количественото оценяване ни

дава показатели за качествено оценяване. Например, броят на участниците в проекта или в дейността, броят на честотата на осъществяване на дейностите, събитията, съобщенията за пресата, публикациите, използваните материали и др. са показатели и за качествено оценяване. Макар че тези измервания могат да дадат показатели за качествено оценяване, ако, например, ние използваме критерии за произхода на събираните данни за интереса на участниците или критерии, засягащи причината за тези данни в рамките на социалния контекст или в групата за учене, свързани с въздействието върху проекта. Този вид комбинация между количествени данни и качествени критерии може да доведе до по-обхватен анализ на стойността и на ефективността на проекта. Нещо повече, качествено оценяване е необходимо за процеса на формиращо оценяване, за да се подобрява непрекъснато образователният процес, докато количественото оценяване се използва често при крайното оценяване за събиране на измерими данни.

В. КАК ДА ПРОВЕЖДАМЕ ОЦЕНЯВАНЕТО?

Както вече бе споменато, съществуват различни методи на оценяване, свързани с въпросите „защо, кога, на кого и как“ по отношение на процеса. При все това, процесът на оценяване притежава общи характеристики, които се отнасят до стъпките, които е необходимо да бъдат следвани:

Идентифициране на предмета на оценяване

Преди всичко е необходимо да идентифицираме какво искаме и какво е възможно да оценяваме. Трябва да отчитаме, че е по-лесно да се оценяват промените в знанията и в уменията, отколкото дългосрочните промени на ценностите и нагласите. Предметът на оценяване трябва да бъде конкретен и измерим в рамките на контекста на нашата работа. Ценностите и нагласите не са лесно измерими, така че ние може да определяме индикатори за тяхното оценяване, свързани с тях (например, промени в дадено конкретно поведение). Нещо повече, ние може да оценяваме някои от проблемите на нашата дейност или проект, свързани с нашите цели, а не с цялата програма. Следователно, при осъществяване на публични политики и на дългосрочни

програми за оценяването на цялото е често необходимо да се анализира въздействието на глобалното образование в специфичен контекст и това рефлектира върху образователната политика и подобрява програмата като цяло в рамките на холистичния подход.

Определяне на критерии и на показатели

Критериите и показателите трябва да бъдат определени преди да се избере методът за оценяване. Необходимо е и да се направи разграничение между критерии и показатели. Критерият се основава на въпроси към самите нас по отношение на проблемите на нашия предмет в отношението му към качеството на нашата работа, а индикаторът се установява , когато отговаряме на въпроса“ как измерваме този критерий?“. Например, критерий за въздействието на симулационната дейност е степента на провокирана рефлексия, която трябва да има връзка с нашите цели. Значим показател може да бъде броят на въпросите, зададени от участниците или броят на участниците, които са реагирани на въпросите или са изразили отношение.

Подбор на метода и събиране на данни

Съществуват различни методи на оценяване, свързани с методологията на глобалното образование. Важно е да се избере подходящ за нашата работа в рамките на широкия спектър от методи, като за предпочитане е метод , основан на участие. Например, обзорите, направени от връстници, пилотното оценяване работата върху случай, контекст анализ, СУОТ анализ, оценка на въздействието дават рамката. Тогава прилагаме към нашия процес на оценяване интервюта, консултации, работни посещения, дейности, основани на участие, дискуссионни уъркшопи, дебати и наблюдения, последвани от дискусии в групата. Накарайте вашата група да попълни въпросници, да води дневници на процеса на учене, да подготви портфейл на проекта, да подготви индивидуални или групови отчети или други документи, да събира данни или да направи постер или снимка, с които да оценява. Когато оценяваме проект или дейност по глобално образование, е от съществено значение да се използват методи на оценяване в съответствие на методите на учене. Дейности , основани на участие като

„световно кафене“ (български вариант „Ганкиното кафене“) или „придвижи се в пространството, за да изразиш своето мнение“, или дискусии на кръглата маса са особено полезни.

Интерпретиране и анализ на информацията

Следващата стъпка след събирането на данните е интерпретирането и анализът на информация в областите на дейност, върху които сме решили да се фокусираме и които имат отношение към нашите критерии и цели. Когато анализираме информацията, идваща от процеса на оценяване, е важно да се разграничава между цели на оценяването и цели на проекта или на дейността, които се оценяват. Също така е важно да се опитаме да разберем недоизказаното и незабелязаното в информацията, идваща от участниците, както по отношение на учебната среда, така и по отношение на използваните от нас методи.

Обявяване на резултатите

Процес , основан на участие, означава всички заинтересовани страни да научат резултатите от процеса на оценяване, да ги обсъдят и да сътрудничат при следващите стъпки.

Развитие на стратегии за подобряване

Така осъщественото оценяване не е цел само по себе си. Резултатът от оценяването трябва да се използва, за да рефлектираме върху нашата методология, да създаваме нови перспективи и нови цели и да развиваме стратегии за подобряване на нашата работа.

ГЛАВА 5 БИБЛИОГРАФИЯ И РЕСУРСИ

БИБЛИОГРАФИЯ

Asbrand Barbara & Lang-WojtasikGregor, University of Nuremberg / GENE Working Group on evaluation, Germany

Birzea, Cesar - *Civic Culture*, EdituraTrei, Bucuresti,1999

Birzea, Cesar - *Education for democratic citizenship: a lifelong learning perspective*, Council for Cultural Cooperation (CDCC). Council of Europe, Strasbourg, 2000

Beljanski-Ristic, Ljubica - *Drama In Education*, Model CEDEUM, Belgrade, 2001

Benett, C.I. - *Comprehensive Multicultural Education*, Ally & Bacon Co., Boston-London/Toronto, 1990

Bennett, C. - Strengthening Multicultural and Global Perspectives in the Curriculum, in A. K. Moodley (ed.), *Beyond Multicultural Education: International Perspectives*, Detseling Enterprises Ltd., Calgary, Alberta, 1992

Boal, Augusto, *Exercices pour acteurset non-acteurs*, Ed. Maspero, Paris, 1978

Boal, Augusto - *Theatre of the Oppressed*, Ed. Theatre Communications Group, New York, 1985

Brown, H.D. - *On Track to Century 21*. San Francisco, USA, 1990

Cabezudo, A. - *Towards Global Learning. On Democracy and Education*, University of Rosario/School of Education, Rosario, Argentina. In process (2007-08)

Cates, K. - *Global education and Foreign Language Teaching Theory & Practice*, Journal of the Faculty of General Education, Tottori University No. 24 October 1990

Dasen, Pierre - *Fundamentele stiintifice ale unei pedagogii interculturale*, in *Educatia interculturala. Experiente, politici, strategii*, Polirom, Iasi, 1999

- Dasen, P., Perregaux, Ch., Rey, Micheline - *Intercultural Education. Experiences, policies, strategies*, Polirrom, Iasi, 1999
- DEA: *Effectiveness in Global Education*, <http://www.dea.org.uk/info/projects/effectiveness>
- Delors, J. Apprendre - *Un tresor cache dedans*, Paris, Ed. Odile Jacob, 1996
- Eisler, R. - *The Chalice and the Blade*, Harper and Row, San Francisco, 1988
- Freire, Paulo - *Pedagogy of Oppressed*, NYC, 1982
- Fukunaga, Y. - *Teaching Global Issues through English Movies*, Global Issues in Language Education Newsletter. No. 30, March 1998, Tottori, Japan
- Galtung, Johan - *Conflict Transformation by Peaceful Means*, Geneva, ONU, 2000
- GENE-Global Education Network Europe - *Learning for a Global Society. Evaluation & Quality in Global Education*, Proceedings of the GENE conference, London September 2003
- Haavelsrud, Magnus - *An Introduction to the Debate on Peace Education*, in International Review of Education, 29, 3, 1983
- Haavelsrud, M. - *The Substance of Peace Education*, in International Educator, 1995
- Hannoun, Hubert - *Les Ghetton de l'ecole. Pour une education interculturelle*, ESF, Paris, 1987
- Hanvey, R. - *An Attainable Global Perspective*, Center for War/Peace Studies, New York, 1975
- Hinkelman, D. - *Overseas Tours to Research Social Issues*. The Language Teacher. Vol. XVII No. 5 May 1993, Tokyo
- Kniep, W. - *A Critical Review of the Short History of Global Education*, New York : American Forum for Global Education, 1985
- Maley, A. - *Global Issues in ELT*. Practical English Teaching. Vol 13 No. 2, Dec. 1992, London
- Mestenhauser, A.J. - *Travelling the Unpaved Road to Democracy from Communism: a Cross-cultural perspective on Change*, in *Higher Education in Europe*, XXIII, 1, UNESCO, 1998
- Munoz, Marie-Claude - *Les pratiques interculturelles en education*, in J. Demorgon, E.M. Lipiansky (coord.), *L'ecole confrontee a la diversite culturelle*, in Guide de l'interculturel en formation, Tetz, Paris, 1999
- Niklas Luhmann, Niklas / Schorr, Karl Eberhard - *Reflexionsprobleme im Erziehungssystem*, Frankfurt / M.: Suhrkamp 1999

Provo, J. - *Teaching World Issues*, Daily Yomiuri Newspaper, Tokyo, March 1993 Reischauer, E. - *Toward the 21st Century*, New York, 1973

Rey, Micheline -*Piege et defi de l'interculturalisme"*, in Education permanente, 75, 1984
Scheunpflug, Annette unterMitarbeit von Claudia Bergmuller und Nikolaus Schrock - *Evaluation globalenLernens.EineArbeitshilfe*, Stuttgart, Brot fur die Welt, 2002

Toffler, Alvin - *Al treileaval*, Editurapolitica, Bucuresti, 1983

Touraine, Alain - *Faux etvraisproblemes*, in Unesocietefragmentee? Le multiculturalisme en debat, Edition La Decouverte, Paris, 1996

ЛИТЕРАТУРА ПО ГЛОБАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ

Drew, N. - *Learning the Skills of Peace-making*, Jalmar Press, USA, 1995

Elder, P -*Worldways: Bringing the World Into Your Classroom*, Addison- Wesley, USA, 1987

Fisher, S. & Hicks, D. - *World Studies*, Oliver & Boyd, New York, 1985

Hicks, D & Steiner, M. - *Making Global Connections*, Oliver & Boyd, New York, 1989

Kniep, W. - *Next Steps in Global Education*, New York, 1987

Lewis, B. - *The Kids Guide to Social Action*, Free Spirit, USA, 1998

Milord, S. - *Hands around the world: cultural awareness & global*

respect, Williamson Ed., 1992 Pike, G. & Selby, D. - *Global Teacher, Global*

learner, Hodder& Stoughton, London, 1988 Pike, G. & Selby, D. - *In the*

global classroom, Pippin Publishing, Toronto, 1999

ОБРАЗОВАТЕЛНИ МАТЕРИАЛИ

Apprendre a vivre ensemble. Междукултурна и междурелигиозна програма за етическо образование. Фондация Arigatou в сътрудничество и под егидата на ЮНЕСКО и УНИЦЕФ, 2008

Service Learning: Lessons, Plans and Projects, Human Rights Education Program, Amnesty International & Human Rights Education Associates, HREA, March 2007

СЪВЕТ НА ЕВРОПА ОБРАЗОВАТЕЛНИ МАТЕРИАЛИ:

COMPASSE публикуван в рамките на образование за права на човека на Младежката програма на дирекцията за младежта и спорта на Съвета на Европа.

<http://eycb.coe.int/compass>

DOMINO

Ръководство , използващо образованието за връстници за борба с расизма, ксенофобията, антисемитизма и нетолерантността.

Вж. още **Alien 93**, Младежки организации в борба срещу расизма и ксенофобията.

<http://eycb.coe.int/domino>

EDUCATION PACK

Идеи, у ресурси, методи и дейности за межкултурно неформално образование за млади хора и за възрастни. <http://eycb.coe.int/edupack>

EXPLORING CHILDREN'S RIGHTS, Lesson sequences for primary schools <http://www.coe.int>

HUMAN RIGHTS EDUCATIONAL FACT SHEETS

The European Convention on Human Rights - starting points for teachers <http://www.coe.int>

T-KITS : TRAINING KITS

Обучителните материали са тематични публикации, подготвени от опитни обучители и други експерти. Те са също публикувани от Дирекцията за младежта.

<http://www.coe.int>

EUROPEAN CHARTER FOR DEMOCRATIC SCHOOLS WITHOUT VIOLENCE

В рамките на инициатива на Съвета на Европа влади хора от цяла Европа подготвят Европейска харта на демократичните училища без насилие на основата на основните принципи и ценности, споделяни от всички европейци и в особеност на тези, изложени в Конвенцията за защита на правата на човека и на основните свободи на Съвета на Европа. <http://www.coe.int>

Още материали: www.nscentre.org

Приложение 1

ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ МААСТРИХТ ЗА ГЛОБАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ ЕВРОПЕЙСКА СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА ЗА ПОДОБРЯВАНЕ И ПОВИШАВАНЕ НА ГЛОБАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ В ЕВРОПА ДО 2015 г.

**Общоевропейски конгрес за глобално образование
Маастрихт, Холандия, 15-17 ноември 2002 г.**

Ние, делегациите участващи в Общоевропейския конгрес за глобално образование проведен в Маастрихт, Холандия, от 15 до 17 ноември 2002г., представляващи парламентаристи, правителства, местни и регионални власти и организации на гражданското общество от страните-членки на Съвета на Европа, желаяйки да допринесем за изпълнение решенията на Световната среща на високо равнище по повод устойчивото развитие и да подпомогнем подготовката на Декадата на Обединените нации за обучение по устойчиво развитие,

1. Припомняйки си :

- Международните ангажименти към глобалното устойчиво развитие, заявени по време на последната Световна среща на високо равнище за устойчиво развитие и към развиването на глобално партньорство за намаляване на глобалната бедност, очертани от Обединените нации в Целите на хилядолетието за развитие;

- Международните, регионални и национални ангажименти за увеличаване и подобряване подкрепата за Глобалното образование, разглеждано като образование, което подкрепя желанието на хората да знаят повече за истинската същност на техния свят и ги насочва към критическо глобално демократично гражданско съзнание, по-голяма справедливост, устойчивост, равнопоставеност и човешки права за всички (виж Приложение 1);

- Дефинициите на Център Север-Юг на Съвета на Европа за глобално образование (2002г.):

„Глобалното образование е образование, което „отваря“ очите и умовете на хората за реалностите в света и ги подтиква да създадат свят с повече справедливост, равнопоставеност и права на човека за всички.“

„Глобалното образование обхваща обучение по личностно и социално развитие, права на човека, устойчиво развитие, хармония и превенция на конфликтите и интеркултурно образование.“

2. Дълбоко осъзнавайки факта, че:

- Огромното глобално неравенство продължава да съществува и основните човешки потребности, включително правото на образование, (споменато в Дакарската Декларация „Образование за всички“), все още не са задоволени за всички хора;

- Процесите на демократично взимане на решения изискват политически диалог между информирани и упълномощени граждани и на избраните от тях представители;

- Фундаменталната трансформация на моделите на производство и потребление, необходима за постигането на устойчиво развитие, може да се реализира само ако гражданите – както мъжете, така и жените - имат достъп до достатъчно информация и са съгласни и разбират необходимостта от действия;

- Добре замисленото и стратегически планирано глобално образование, което освен всичко друго взима под внимание въпросите за равнопоставеността на половете и допринася за разбиране на проблема и предприемане на мерки в тази насока.

3. Признавайки че:

- Европа е континент, чиито народи произлизат от и присъстват във всички области на съвременния свят;
- Живеем в нарастващо глоболизиращ се свят, в който трансграничните проблеми трябва да се разрешават чрез съвместни, многостранни политически действия и мерки;
- Предизвикателствата към международната солидарност трябва да бъдат посрещани с твърда решителност;
- Глобалното образование е от основно значение за засилването на обществената подкрепа за изразходване на все повече средства за сътрудничество за развитие;
- Всички граждани се нуждаят от знания и умения, за да участват, да разберат и критически да си взаимодействат в нашето глобално общество като упълномощени глобални граждани.

Това поставя фундаментални предизвикателства във всички сфери на живота, включително и в образованието;

- Съществуват нови предизвикателства и възможности, които да ангажират европейците във форми на образованието за активно местно, национално и глобално гражданство и за устойчиви начини на живот, които да се противопоставят на загубата на обществено доверие в националните и международни институции;
- Методологията на Глобалното образование се фокусира върху насърчаване на активното учене и разсъжденията и активното участие на обучаеми и обучители. Тя приветства и поощрява различността и уважението към другите и насърчава обучаващите се да правят своя избор в своя собствен контекст като отчитат глобалния контекст.

4. Съгласявайки се, че:

Свят, който е справедлив, мирен и устойчив е в интерес на всички.

Тъй като приведените по-горе определения за Глобално образование включват концепцията за образование за устойчиво развитие, тази стратегия може да бъде включена в последващите действия след Световната среща на високо равнище по въпросите на устойчивото развитие и да послужи като подготовка за декадата на ОН „Образование за устойчиво развитие”, започваща от 2005 г.

Достъпът до Глобалното образование е както необходимост, така и право. Това ще изисква:

- Увеличено и подобро сътрудничество и координация между „актьори” на международно, национално, регионално и местно ниво;
- Активното участие и ангажираност към последващи стъпки и действия след Конгреса на всички категории политически актьори: парламентаристи, правителства, местни и регионални власти, както и гражданското общество, които са ангажирани в текущата полезна политическа дискусия в рамките на ЦСЮ;
- Значително повишено допълнително субсидиране на национално и международно равнище;
- Увеличена подкрепа от страна на министерствата за развитие и сътрудничество, външни работи, търговия, околна среда и особено на министерствата на образованието, които да осигурят пълна интеграция в учебните програми на формалното и неформално образование на всички нива;
- Международна, национална и местна подкрепа и механизми за координация;
- Значително по-голямо сътрудничество между Севера и Юга, между Изтока и Запада.

5. Желаяме да се ангажираме ние самите, страните-членки и организациите на гражданското общество, парламентарните структури и местните и регионални власти, които представляваме за да:

5.1 Да се придвижи процесът на определяне на Глобалното образование, както и да се подсигури богато разнообразие на опита и перспективите (например на малцинствата, перспективите на младите хора и жените), които да бъдат включени на всеки етап.

5.2 Да се разработят национални планове за действие в сътрудничество с компетентните власти и съответните актьори (или да се надгради върху съществуващи

такива), започвайки от сега до 2015г., с цел нараснало и подобро Глобално образование.

5.3 Да се увеличи финансирането за Глобалното образование

5.4 Да се подсигури интегриране на перспективите на Глобалното образование в образователните системи на всички нива.

5.5 Да се развият, или където са развити – да се подобрят и умножат националните структури за финансиране, подкрепа, координация и изграждане на политики в Глобалното образование във всички страни членки на Съвета на Европа в съответствие с националните условия.

5.6 Да се развият, или където са развити – да се подобрят стратегиите за създаване и осигуряване на качествено Глобално образование.

5.7 Да се увеличи подкрепата за регионалните европейски и международни стратегически мрежи за нарастване и подобряване на Глобалното образование, както от страна на изграждащите политиките, така и на практикуващите.

5.8 Да се изпробва приложимостта на мониторингова и подпомагаща програма чрез национални доклади за Глобалното образование и редовни партньорски проверки в рамките на 12 години.

5.9 Да допринесем за последващите действия след Световната среща на високо равнище за устойчиво развитие и подготовка за Декадата на ОН „Образование за устойчиво развитие”.

Ние, делегациите участнички в Общоевропейския конгрес за Глобално образование в Маастрихт, 15-17.11.2002 г., представляващи парламентаристи, правителства, местни и регионални органи и организации на гражданското общество на страни членки на Съвета на Европа, се ангажираме да поддържаме непрекъснат диалог със страните от Юга за формата и съдържанието на Глобалното образование.

Приложение 1 към документа за Европейска стратегическа рамка: Основавайки се на съществуващия консенсус относно необходимостта от нарастване и подобряване на Глобалното образование, ние припомняме:

- Споразумението постигнато на Световната среща на високо равнище за устойчиво развитие през декември 2002 г., включително и признаването на факта, че „постиженията на международно съгласуваните цели за развитие, включително тези съдържащи се в Декларацията на Хилядолетието... ще изискват... значително увеличаване на притока на финансови ресурси... към... образованието, както и повишаване на съзнанието...” (ал. 75), и „да се интегрира устойчивото развитие в образователните системи във всички нива на образованието, за да се насърчи образованието като основен агент на промяната” (ал. 104), както и да се приеме и одобри Декада за устойчиво развитие, като се започне от 2005г.”;
- (Глави 35 и 36 от План 21 относно „Насърчаване на образованието, общественото съзнание и обучение”;
- Хартата за Глобално образование на Центъра „Север-Юг” на Съвета на Европа, която насърчава развиването на връзки / синергии между различните разновидности на Глобалното образование – обучение по човешки права, хармоничен живот, околна среда, устойчиво развитие;
- Конвенцията от Архус за „Правото на достъп до информация, участие на обществото при взимане на решения и правото на достъп до правосъдие по въпроси на околната среда;
- Ангажираността към правото на обучение по човешки права съдържащо се в международни и регионални инструменти за човешки права, включително и в Препоръката на Съвета на Европа за преподаване и учене на права на човека в училищата (1985); Декларацията на ЮНЕСКО от Монреал за правото на обучение по човешки права (1993); Виенската Декларация (1993); Интегрираната рамка за действие на ЮНЕСКО за обучение по човешки права, хармония и демокрация (1995); Планът за действие на Декадата на Обединените нации, посветена на обучение по човешки права (1995-2005);
- Декларацията и програмата за образование за демократично гражданство базирано на правата и отговорностите на гражданите, на Съвета на министрите при Съвета на Европа (Будапеща 1999);
- Скорошната препоръка на Съвета на министрите при Съвета на Европа към страните

членки във връзка с образование за демократично гражданство и препоръките на Съвета да се определи Европейска година за демократично гражданство чрез образование (юли 2002);

- Резолюцията за развитие на образованието на Съвета на министрите към Европейския съюз (8 ноември 2001г.), която насърчава „увеличаване на подкрепата за образованието за развитие” и „обмена на информация и опит по въпроса на образованието за развитие между правителства и „актьори” от гражданското общество.”;

- Предложенията от срещата на старшите експерти от ОИСР /декември 2000 г./, които окуражават страните членки да разработят национални планове за изразходване на средства за развитие на образованието, които да са процент от средствата заделени за сътрудничество за развитие;

- Заключенията на срещата на Министрите от Скандинавския съвет, отговарящи за развитието и образованието, проведена в Осло на 21 май 2001 г., които се отнасят до: „...Скандинавската солидарност, която да поеме ангажимент за още по-тясно сътрудничество между министрите отговарящи за развитието и образованието за солидарност в глобален план;

- Планът за сътрудничество на страните от Балтийския регион - „Балтик 21”, Декларацията от Хага, в която се заявява следния ангажимент: „образованието за устойчиво развитие трябва да се налага на всички образователни нива...” и Стратегията за образование на страните от Балтийския регион (Балтик -21Е), от януари 2002 г.;

- Хартата на Земята;

- Хартата Коперник (1993 г.) подписана от повече от 250 европейски университета, която гласи, че устойчивото развитие трябва да бъде включено във всички учебни програми;

- Люксембургската декларация на европейските университети;

- Национални декларации за Глобалното образование като например Заключителната немска декларация от участниците в Конференцията „Образование 21”; Обучение за справедливо и устойчиво бъдещо развитие”, 28 -30 септември 2000г, Обн;

- Заключителната декларация „Образование за всички”, приета от Световния форум за образование (ЮНЕСКО, Дакар, 26-28.04.2000 г.) и заключителната декларация приета

от Специализираната група „Образование за всички“ (ЮНЕСКО, Париж, 29-30.10.2001г.);

- Декларацията на местното правителство на Йоханесбург.

Приложение 2

ХАРТА ЗА ГЛОБАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ

Работен документ

Дагмара Георгеску

Институт за образователни науки, Букурещ

1997

- Да се изправим пред глобализацията
- Международна подкрепа за глобалното образование
- Определение за глобално образование и глобално учене
- Цели
- Педагогически предизвикателства
- Анекс – Международни документи, подкрепящи глобалното образование

Глобалното образование засяга училището и извънучилищните дейности. Тази харта се фокусира върху последствията за глобалното образование за институциите, отговорни за образователната политика в Европа. Глобалното образование трябва да се превърне в принцип в училище, в учебните програми и в курсовете за обучение на учители, като се отчита фактът, че работата във формалния сектор представлява стратегически и важен начин да се влияе върху общите образователни промени.

Хартата представя серия от аргументи за вземащите решения политици и образователни дейци, за да се справят с предизвикателствата, пред които се изправяме днес и пред които ще бъдем изправени утре. Тя цели да стимулира дебата за това как образованието следва да бъде организирано, как да бъдат разработени учебните програми, за да се върви в крак с бързите промени в едно все по-взаимозависимо общество и като се превеждат проблемите на глобализацията на езика на училищните програми.

Цел на тази Харта е да привлече, както и да окуражи политиците и образователните дейци да подкрепят идеите и идеалите на глобалното образование във формалните училищни програми. Ние смятаме, че основно измерение на училищната реформа сега и в бъдеще е да се интегрират глобалните проблеми в учебните програми⁹.

1. ДА СЕ ИЗПРАВИМ ПРЕД ГЛОБАЛИЗАЦИЯТА

Глобализацията е натрапчиво повтаряща се дума във всеки дискурс, който се старее да опише и да обясни социалните, политически и икономически развития в света днес. През изминалите няколко десетилетия процесите, свързани с глобализацията, пораждат важни промени – икономически, технологически, културни, демографски, политически и в околната среда – които изискват да бъде определено какво

⁹ Идеята за Харта за глобално образование за страните-членки на Съвета на Европа възникна на международната среща Партньорство за глобално образование- Глобалното образование в средните училища, организирана от центъра „Север-Юг“ на Съвета на Европа съвместно с Министерството на образованието и на религиозните дела на Гърция, 15-17 май, Атина

представлява отговорното глобално гражданство. Светът, в който живеем, еволюира в една единствена социална система като резултат от многото връзки на взаимна зависимост между различните страни. Неотдавнашната история сочи неоспоримо, че животът на мъжете и на жените на тази планета може да бъде повлиян от факти, процеси, организации и мрежи, които се намират на хиляди километри от тях.

Докато може да се каже, че глобализацията започва преди стотици години с разширяването на западното влияние върху различни части на земята, то чак в този век – и особено след края на Втората световна война – глобализацията става факт. Световните икономически отношения – главно чрез дейността на многонационалните компании – както и социалните отношения, съвременните комуникации и транспорт позволяват бързото протичане на информация, хора и стоки и представляват повече причини и характеристики на глобализацията като процес, който води до един взаимозависим свят.

Въпреки това глобализацията не се развива равномерно, тя е съпроводена от неравенства и конфликти. Глобалното развитие на икономическите и на социалните отношения се съпровожда от големи различия между Севера и Юга. Преобладаването на догмите на пазарната икономика и на световното технологическо и икономическо развитие са съпроводени от неравен икономически растеж, неравномерно развитие на когнитивни и материални ресурси, от призрака на вредите, причинени от неразумното използване на ресурси и от опасното използване на технологическия прогрес. Ако развитието на нашата планета в планетарно село се приема като факт, оценяването на ползите и на цената на глобализацията и интерпретацията на процеса като такъв е силно противоречив проблем. В различните контексти, в различните части на света и по отношение на различните страни на глобализацията, явленията и процесите, които помагат да се изгради днешното (и явно нарастващото) глобално/планетарно село се възприемат нееднозначно като положителни или отрицателни, добри или лоши, носещи ползи или вреди, печалби или загуби.

Глобалното образование може да помогне на хората да разберат, че глобализацията изразява хода на бъдещото социално развитие и, че зависи от нас дали развитието ще

облагодетелстват само привелигирирвана част от населението на земята или човечеството като цяло. Глобалното образование (както и глобалното учене) са отговор на процесите на глобализация и на техните шансове и рискове.

Главните политически промени през последните години като падането на Берлинската стена и нарастващата вълна на демократизацията в Централна и в Източна Европа, в Южна Африка и в Централна и Южна Америка изглежда, че подкрепят оптимистичния възглед за демократизацията и нейните влияния. Също така, обаче, наблюдаваме, че етническите и религиозни конфликти се прераждат в жестоки войни в различни части на света. Докато нараства чувството за общите потребности на хората по света, как точно могат да бъдат погодени различните възгледи за достъп до ресурсите на Земята, остава открит въпрос.

Ние твърдо смятаме, че някои от проблемите, породени от процесите на глобализация, могат да и трябва да бъдат предмет на образованието. За да могат да функционират по адекватен и почтен начин в нашето общество, и младите и възрастните хора трябва да знаят и постоянно да отчитат основното равенство в различността на човешките същества, необходимостта от зачитане на другите култури и раси, както и да осъждат насилието, принудата и репресиите като механизми за социален контрол.

2.МЕЖДУНАРОДНА ПОДКРЕПА ЗА ГЛОБАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Глобалната чувствителност и глобалното съзнание се проявяват по най-различни начини през последните десетилетия. На първо място, медиите осигуряват достъп до глобалните информация, култура и начини на живот. Съзнанието за глобална промяна като нарастваща взаимна зависимост и необходимостта от международно сътрудничество се допълват от системни отговори на промените, главно поддържани от международни организации като ООН, ЮНЕСКО, Съвета на Европа, Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа. Все повече индивиди и организации, поддръжници на глобалното образование разбират, че хората и техните лидери имат необходимост от развитие на нагласи и поведения, които спомагат за приемане и развитие на подкрепата за взаимните зависимости и сътрудничеството между нациите.

Тези институции подготвят и приемат ред международни договори и декларации, които съдържат предложения, препоръки и начини на действие както за дизайна, така и за прилагането на професионални програми за глобално образование, които се разглеждат като значими отговори, които образованието дава на предизвикателствата на съвременния свят¹⁰. Такива договори и декларации, изразяват *твърда увереност в образователния потенциал на училището*, както и включват изявления за глобално образование, които обобщават ценностите и принципите, считани за основа на свят, където сътрудничеството между хора с равни права и достойнство, може да стане действителност.

Педагозите трябва да осъзнаят, че такива ценности и принципи трябва постоянно да бъдат преоткривани, променяни и утвърждавани чрез *процесите на учене*. Взимащите решения и педагозите следва да бъдат крайно чувствителни към факта, че тези ценности и принципи не могат да се считат от само себе си за универсални: това е изключително предизвикателство. Емпатизирането и оценяването на различните културни перспективи в контекста на други ценностни системи е важно изискване за глобално образование.

Международните документи разкриват промени в интелектуалната и политическа перспектива в света през последните десетилетия и илюстрират факта, че различните ключови послания, подкрепяни със специфични дейности на международни организации (като екологично образование, образование за права на човека, образование за мир, холистично образование, превантивно образование и др.) предават по различен начин общото осъзнаване на образователните приоритети, които са в синхрон с промените в света, в който живеем.

¹⁰ Педагозите, които се интересуват как се разработват програми по глобално образование, могат да използват идеи от няколко международни документа, които са отбелязани в Приложението, въпреки че този списък не е изчерпателен

3. ОПРЕДЕЛЕНИЕ НА ГЛОБАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ И НА ГЛОБАЛНОТО УЧЕНЕ

Глобалното образование¹¹ като движение на идеи и като образователна тенденция се разглежда като нагласа и отговор на увеличаващата се глобализация във всяка област на съвременния живот. Обсегът на глобалното образование нараства постоянно през последните двадесет години Американският и канадският опит създават стимули за развитие. Макар и различно от образованието за развитие, права на човека и образование за мир, межкултурното и интеркултурното образование, глобалното образование дава по-широка перспектива на това, което традиционно се отнася към тези специални образователни области и набляга на силната взаимна зависимост и връзки между икономическите, технологическите, социално-политическите, демографски и културни аспекти на обществения живот.

Педагозите, загрижени за начина, по който се създават и осъществяват образователните програми, могат да извлекат полза от идеите и предложенията, въплътени в няколко документи, които се разглеждат като образователни текстове в Приложението в списък, който няма претенциите да е изчерпателен.

Глобалното образование като *стил на учене и начин на мислене*, поощрява хората да идентифицират връзките между локалното, регионалното и световните равнища и да се изправят срещу неравенствата.

Глобалното образование се отнася към четири главни области на изследване и на действие

- *Взаимна зависимост в рамките на глобалната перспектива*
- *Устойчиво развитие*
- *Грижа и чувствителност към околната среда*

¹¹ Определението на глобалното образование е отворено и инструментално, опитващо се да опише основните идеи, за които има съгласие и изразява разбирането на съществуващите концепции и практики към настоящия момент

- *Права на човека (включително и антирасизъм), демокрация, социа.на справедливост и мир*

Глобалното образование набляга на тяхната взаимна обвързаност за човечеството като цяло и на тясната им връзка с международния контекст. То е насочено към проблеми съгласно междудисциплинарен подход и отделя централно място на всички аспекти на взаимната зависимост, като се основава на активни и основани на участието методи.

Като специално образователно действие, глобалното образование се характеризира на първо място с междудисциплинарен подход и с межкултурно ориентиран подход. Фокусът е върху горепосочените теми и се формулират цели на учене, които целят да се развият компетенциите, необходими за глобално гражданство.

Като прокарва нови възможности за обучение, глобалното образование се утвърждава като *даващо инсайт за явленията на глобализация, като образование, позволяващо придобиването и развитието на умения и компетенции, необходими на индивидите, за да се приспособят към изискванията на променящото се общество.* Глобалното образование е нещо повече от стратегия, която дава възможност на хората да разберат света, в който живеем, то е също така *специфичен начини на действие за промяна на света, за подпомагане на човешките същества да участват в социалната практика и да изразяват солидарност с тези, чиито основни права са нарушени.*

Глобалното образование е фокусирано върху глобалното учене, което развива *способности за разбиране, за чувстване и за действия* срещу причините за многото взаимни зависимости и е ориентирано към бъдещето. Глобалното учене не може да бъде постигнато без специализирано знание, но придобиването на знания не е основна цел. *Глобалното учене цели да се развият способности за взимане на решения за собствения живот, компетентно да се участва в социалната практика и да се изразява солидарност с тези, чиито основни права са нарушени.*

Глобалното учене се определя като *пространно, насочено към бъдещето, основано на участие, насочено към личността, ситуативно, основано на стимулирането на мислене,*

способно да се справя с взаимните зависимости. То е вид учене, насочено към проблеми, изграждащо мотивация и изискващо полагане на самостоятелни усилия.

Като процес на учене, глобалното образование улеснява развитието на способности да се чувства, мисли, да се оценява и да се действа така, че младите хора да могат да се справят с интелектуалните и емоционалните предизвикателства на глобалното съществуване¹².

Глобалното учене цели да овладее напреженията, особено тези, които се случват между:

- *Глобализацията и местния потенциал за действие*
- *Комплексността и неизбежните свръхпростявания*
- *Преживяването на универсализацията и на индивидуализацията*
- *Несигурността и потребността от сигурност*
- *Насочеността към бъдещето и конфронтацията с исторически определените събития и процеси*
- *Придобиването на знания и развитието на социални компетенции.*

Глобалното образование като перспектива на мислене, оценяване, чувстване и действия включва измеренията на учене, на стилове на живот, на действия, като набляга на отношението между ценности и стандарти за човечеството като цяло, като набляга на международния контекст и дава възможност на младите хора активно да участват в конструирането на тяхното бъдеще.

¹² Съществува риск глобалното образование да се превърне в благотворителна дейност или в патерналистичен подход, който да утвърждава клишетата и стереотипите особено за страните от Третия свят и създава или поддържа нагласи, които са фалшиви и опасни, като се има предвид потенциалът за развитие на тези страни

4.ЦЕЛИ

Глобалното образование посреща образователните потребности на младите хора и допринася за тяхното морално образование като се опитват да даде състоятелни и компетентни отговори на такива въпроси като:

- *По какви начини и в каква степен нашият живот се влияе от глобалните процеси, действащи на локално равнище и доколко осъзнаваме това действие?*
- *Как и до каква степен глобалните процеси могат да бъдат повлияни локално, като се почне от достъпа до ресурси и се стигне до тяхното отговорно споделяне?*
- *Как устойчивият растеж и устойчивото общество могат да бъдат постигнати сега и за в бъдеще?*
- *Как глобално-локалната взаимна зависимост може да бъде моделирана, така че глобализацията да не е заплаха за всичко, което е локално?*
- *Как може да бъде избегната глобализация, която отива в погрешна посока, когато причините са егоистични и „грешни“?*
- *Как етнически фокусираните образователни модели могат да бъдат преодолені като преследваме запазването на локалната идентичност в глобалната перспектива?*
- *Как могат да бъдат идентифицирани местни концепции на глобалното гражданство?*

Глобалното образование цели да даде насоки за сегашния и бъдещия свят. За да развива умения за разбиране на света, в който живеем и за компетентни и морални действия в него, глобалното образование трябва да подпомага:

- *Знания за другите и приемане на живота в плуралистичен свят;*
- *Осъзнаване на факта, че глобалните отношения са комплексни и че трябва да разбираме глобализацията от различни перспективи;*
- *Анализ как глобалните отношения ни засягат чрез причинно-следствена връзка и отношения средства- цели;*
- *Допускане и приемане на взаимозависимостите и намесите, които оформят нашата локална, регионална и национална идентичности в глобален контекст;*
- *Развитие на загриженост за справедливост, за споделяне на права и отговорности в перспективата на глобално гражданство;*
- *Откриване/диверсифициране на формите на учене, включително и на критична медийна грамотност;*
- *Доказателства, че хората могат да оказват влияние върху живота, като участват дейности срещу несправедливостта, експлоатацията и репресиите;*
- *Чувство за последствията от сегашните избори/решения и действия.*

Като включваме измерението на межкултурното образование в глобалното образование, ние смятаме, че глобалното образование да обхваща четири главни области на изкуството и знанията да живеем заедно на планетата Земя(“*Savoir vivre ensemble*”)

А. Емпатично образование(да се научим да разбираме другите, да се научим да се поставяме на мястото на другите, да виждаме проблемите с очите на другите, да бъдем емпатични към другите)

Б. Образование за солидарност(да развиваме чувство на общност, която надхвърля нашата групови, държавни или расови граници, да работим и да провеждаме кампании за край на неравенствата и на социалната несправедливост)

В. Образование за взаимно уважение и разбиране(да бъдем отворени към други културни области/ светове, да поканим другите да се присъединят или да участват в нашата собствена култура)

Г. Образование срещу национализма(да се отворим към други нации, да общуваме, да избягваме нагласите /изразяването/поведенията, произхождащи от предразсъдъци и стереотипи)

Глобалното образование разширява хоризонтите на знанието и позволява критична рефлексия върху собствената идентичност и идентичността на другите, както и върху техните стилове на живот, като по този начин помага да се избегнат *погрешните интерпретации и стереотипи*. Процесите на учене, специфични за глобалното образование, целят да развият постоянно отношението глобално-локално, като се опитват са отговорят на потребността да изграждаме нашия живот чрез действия.

4.1. Обем знания и процеси на учене

Знанието и осъзнаването на глобалните процеси не са цели сами по себе си. Те губят смисъл, ако не са насочени към развитие на *нагласи и компетенции*, които целят *развитие на чувствителността и социалното участие в младите хора*.

Чрез специфичен обем знания учениците трябва да бъдат въведени в езика и в проблемите на глобалното образование. Те трябва да се изправят срещу такива ключови концепции като:

Правата на човека, световното общуване, устойчивото бъдеще, работа и заетост, нови икономически съюзи и нови блокове, доминиране, развитие, разделение, международна търговия, увеличаване на населението, натиск поради ограничени ресурси, разрушаване на околната среда и запазването ѝ,

приобщаване, изключване, масова бедност, миграции, национализъм срещу интернационализъм, конфликти, социални движения, образование.

Фактологичната информация, предавана на учениците, трябва да бъде със значимо съдържание и верифицируема и да свързва различни културни, исторически, джендър и идеологически перспективи. Тя трябва да бъде съпроводена от анализ на имплицитните или експлицитни предположения и ценности, на които се основават тези перспективи. Глобалното образование трябва да подчертава структурните взаимни зависимости между Севера и Юга и между тенденциите на развитие в Севера и в Юга.

Процесите на учене в по-голяма степен отколкото преподаването на знание трябва да целят да интегрират нагласи, умения и знание и да отчитат отношенията между знанието и контекста.

Обемът знания трябва да бъде така конструиран, че да позволява на учещите се да изучават и да използват междудисциплинарните и крос-дисциплинарните връзки в училищната програма (например, връзките между история и изследвания върху околната среда, между география и история и граждански и политически науки и т.н.).

4.2. Нагласи и умения

Взимащите политически и икономически решения и педагозите трябва да разбират необходимостта от и потенциала на глобалното образование. Училищните програми ясно трябва да развиват нагласи и поведение, помагачи за приемането и развитието на взаимозависимостите и сътрудничеството между нациите. Духовните, емоционални и физически способности, които се изискват днес, за да се управлява реалността и сложността на нашия живот, представляват интелектуални и социално-емоционални инструменти, които трябва да бъдат насочени към глобалната перспектива на изкуството и знанието как да живеем заедно.

Развитието на нагласи и умения, които глобалното образование се предполага, че подкрепя и стимулира, помага на децата на избягват *безразличието и липсата на грижа*. То избягва опростенческото и едностранчиво мислене, което поддържа

клишета, предубеждения и стереотипи, както и позволява техните отрицателни социални ефекти да бъдат устойчиви.

Целта на глобалното образование е да се преодолее пропастта между знанието (и дори разбирането) и отговорното действие, да помага на младите хора да развият *политически умения* и да имат увереността да ги използват.

Всеобхватното глобално образование, което набляга на отношенията между глобалните и локалните проблеми, трябва да даде възможност на учещите се да развият и да изразяват своята загриженост за справедливостта и за личното си благополучие, както и за състоянието на околната среда. Така учещите се ще развият нагласи на толерантност, зачитане и солидарност, на сътрудничество, честно съревнование, грижа, патриотизъм без патернализъм или национализъм.

Интелектуалните умения, развивани чрез глобалното образование, следва да дават на учещите се компетентен достъп до сложните и взаимозависими области/аспекти на правата на човека, устойчивото развитие, мира, гражданството и на околната среда. Те трябва да дават възможност на учещите се да обхващат многокултурните и межкултурните измерения на нашите идентичности и комплексните взаимозависимости на съвременния живот в тяхната положителни и отрицателни проявления и да ги оценяват в контекста. *Критичното мислене и подходи* основно означават да се оценяват местните явления и процеси и да се анализират техните причини. Учещите се трябва да използват критично колкото се може повече подходи, включващи контраста, сравнението, оценяването.

Учещите се също така трябва да се научат да се справят с *новите информационни технологии*, които ни свързват във всекидневието със света. Специално внимание трябва да бъде отделено на *критичната грамотност и анализ на медиите*, като се отчита техният потенциал да развият и да усилват стереотипи и погрешни интерпретации. Учещите се трябва да развият своето *социално общуване, умения за взимане на решения и за решаване на конфликти*. Те трябва да се научат да споделят *отговорности, да приемат различни перспективи като източник на взаимно*

обогаляване и овластяване. Такива умения са в основата за достъп и за използване на стратегии на участие и включване в местните, националните и международни развития. Тези умения трябва да развиват чувствителност за взаимните отношения между човешките действия и взимането на решения. Те трябва също така да подпомагат творческото приспособяване към промяната.

5. ПЕДАГОГИЧЕСКИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Въвеждането и развитието на гражданското образование в училище, като ново измерение на ученето, може и трябва да обхваща важни промени в учебните програми, които се възприемат като добри иновативни или реформаторски действия.

Глобалното образование се идентифицира в педагогическата практика с междупредметен подход, който специално набляга на глобалните аспекти или на специалните проекти или програми. Практиците разбират необходимостта от методи и стратегии, които комбинират чувствата, мисленето и правенето, както и равновесието между игра и учене, статуса на учащия се като актьор-наблюдател, ученето и действието чрез споделяне.

Чрез развитието на емоционалната ценност на ученето като допълнение към когнитивната, глобалното образование използва интерактивни техники, които помагат да се пригоди съдържанието и формата на учене към целите на глобално образование.

Обучението и ученето за глобалните проблеми във формалното образование поставя важни педагогически предизвикателства, които са обобщени по-долу:

- *Как училището може да успее да доближи до учащите се събития, причини и следствия, които са географски отдалечени и как може да развие чувствителност и нагласи, които още не съществуват обикновено на равнището на вземащите решения, както и в медиите?*

- *Как глобалното образование може да помогне за дизайна на смислени училищни проекти, които са фокусирани върху глобално-локалните взаимодействия, но не са изключително насочени към общността?*
- *Как може да бъде постигнато равновесие между използването на „конвенционалните“ методи на традиционната педагогика и на новите методологии, развивани от съвременните педагогически науки, като интерактивни стратегии, партньорство или проектна работа, сътрудничество, обмяна и преки междуличностни контакти между училището и страните и модерните комуникационни системи (е-мейл, интернет)/?*
- *Как училищните и извънучилищните дейности могат да бъдат обвързани, за да позволят взаимно благоприятни взаимодействия, които ще предотвратят училището да бъде изцяло и изкуствено отделено от семейството, общността и другите социално-политически влияния с потенциални образователни ползи?*
- *Колко време трябва да бъде отделено на глобалното образование в училищните програми?*

Тези предизвикателства трябва да бъдат отчитани като се взима предвид всичко, което се свързва с училищни дейности, включително образователни материали, консултиране и обучение.

Ние поддържаме възгледа, че чрез много случаи на добри практики, глобалното образование доказва своя реформаторски потенциал и доколкото става въпрос за образование, не съществува една педагогика, а различни педагогики, приспособяващи се към специфични контексти. По този начин политическият и културен плурализъм като принцип на глобалното образование се проявява в училищната практика като педагогически плурализъм. Именно този *педагогически плурализъм* трябва да даде на учещите се глас при определянето на програмите и на конкретните дейности.

Ние твърдо вярваме, че повече дискусии и диалог между практиците ще помогнат за по-добро познаване на програмните процеси и на случаите на добри практики от цял свят.

Глобалното образование като широкомащабно средство за намеса трябва да бъде развивано в *специална среда на учене, която улеснява постоянното развитие на чувството за любопитство и на удоволствие от откриването и позволява придобитото знание да бъде отнесено към практиката.*

6. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Глобалното образование се разглежда от привържениците се и от практикуващите го не само като ценен ресурс за социално учене и социализация, но и също като резервоар за *институционална промяна и за подобряване на училището да се превърне то в по-малко академично и по-добре приспособено и интегрирано към промените в действителността.*

Глобалното образование възниква като предизвикателство и шанс за институционалното развитие на училищата, което означава необходимост от по-отворени и гъвкави учебни програми, *както и за развитие на демократичен климат в училище и в учебната среда.*

Взимащите решения в образованието трябва да преосмислят ролята на училището, което вместо да се смята за инструмент за увековечаване на националистически роли, трябва да *открие за децата световната перспектива и да им даде възможност да живеят заедно в свят, изправен пред шансове, но и пред неизвестни преди заплахи.*

Взимащите решения и училищните власти трябва да осигурят институционална подкрепа за глобалното образование в училище като:

- *Въвеждат/подкрепят проекти и програми за глобално образование, чрез формалните учебни програми;*

- *Подпомагат установяването и сътрудничеството на центрове за глобално образование;*
- *Подпомагат партньорските мрежи между институции и индивиди от Севера и Юга, училищни връзки с ориентирани към глобалното образование национални и международни центрове;*
- *Да осигуряват предварително и продължаващо обучение на учители, за да могат те да бъдат стимулирани да проявят интерес към достъпа до професионалната култура на глобалното образование.*

Много проекти за глобално образование доказват, че различни аспекти като набирането на средства и партньорството могат да се осъществят в *сътрудничество с обществените власти и с националните и международни центрове, специализирани се в глобалното образование.* Добри примери в това отношение дават страни като Холандия, Швейцария, Обединеното кралство и Германия, където вече може да се говори за екстензивна *традиция на междупредметно глобално образование, включена в училищните програми посредством усилията и грижите на министерствата на образованието, и на неправителствени организации, специализирани в развитие на учебни програми.*

Ефективното партньорство между личности и институции, което е предпоставка и резултат на глобалното образование, зависи от своя страна *от информация, документация и финансови възможности, достъпът до които се осигурява от специализирани услуги на национални и международни центрове, които са активни и компетентни в областта на глобалното образование.* Центровете за глобално образование *следва да засилят координацията и преминаването на идеи и информация, и да насочват екипите от учители да включват действието като измерение на глобалното образование в училище, като дават на техните училища своеобразен профил.*

За да се подобри институционалната подкрепа за въвеждането в училище на съдържателни програми по глобално образование, ние силно препоръчваме ,

глобалното образование да бъде включено в националното, регионалното и местното законодателство и учебните програми и основни насоки да бъдат подготвени за всички училищни форми и равнища, като се дава възможност на учителите да развиват ефективни стратегии за глобална социализация и образование за глобално гражданство.

Училищните програми трябва да бъдат добро начало за учене за цял живот, да подпомагат дългото и устойчиво образователно усилие за културен преход към глобално/учещо/общество.

Приложение

Списък международни документи, важни за развитието и за подкрепата за глобалното образование:

- The Universal Declaration of Human Rights (1948) and the United Nations Charter on Human Rights
- European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms (1950)
- UNESCO Recommendation - (1974)
- The Helsinki Accords (1975)
- International Covenant on Civil and Political Rights (1976)
- International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (1976)
- Council of Europe's Recommendation No. 85/1985 on Teaching and Learning about Human Rights in Schools
- Declaration on the Rights to Development (1986)
- UN Convention on the Rights of the Child (1989), e.g. Art. 29
- The Maastricht Treaty (1992)
- Agenda 21 (Post-Rio Declaration - 1992) on sustainable development
- The Vienna Declaration of Heads of State and Government of the Council of Europe Member States (1993)
- The Vienna Declaration and Programme of Action adopted 25 June 1993 by the World Conference on Human Rights

- Resolution of the Standing Conference of the European Ministers of Education on Democracy, Human Rights and Tolerance (1994)
- Conclusions and Recommendations of the UNESCO European Conference on Curriculum
- Development: Civic Education and Eastern Europe - Vienna (1995)
- Draft Integrated Framework of Action on Education for Peace, Human Rights and Democracy, adopted at the UNESCO General Conference (1995)
- Rapport pour l'UNESCO de la Commission internationale sur l'éducation pour le vingt et unième siècle présidée par Jacques Delors: *l'éducation - un trésor est caché dedans*, Editions Odile Jacob, (1996) / Delors Commission Report to UNESCO: "Education in the XXI th Century"- EDUCATION - Learning - *The Treasure Within*, (1996)
- European Commission White Paper on Education and Training (1996) on the initiative of Edith Cresson, Commissioner for Research, Education and Training, and Pdraig Flynn, Commissioner for Employment and Social Affairs, in cooperation with Martin Bangemann, Commissioner for Industry, Telecommunication and Information Technology
- Amsterdam Appeal on conflict prevention and peace-building. Action Plan for European Leaders and Civil Society (1997)

Many other such declarations, covenants and recommendations have been made available by international meetings, e.g. those on environmental education or future education venued by Stockholm 1972, Tbilisi 1977, Copenhagen 1982, Moscow 1987, Rio de Janeiro, 1992.

Приноси:

Global Education Guidelines Working Group

Alicia Cabezudo

Peace and Human Rights Educator, School of Education, University of Rosario, Argentina
Professor at the Master in Peace Education, UN/University for Peace - UPEACE - San Jose, Costa Rica

Christos Christidis

School adviser, Director of GAIA Education Centre, Thessaloniki, Greece

Valentina Demetriadou-Saltet

Secondary School Teacher, Permanent Secretary Assistant - Ministry of Education and Culture, Cyprus

Franz Halbartschlager

Secondary School Teacher, Head of the Education Department of SudwindAgentur, Austria

Georgeta-Paula Mihai

Secondary School Teacher, School Inspector for formal and non-formal education, Romania

With the support and contribution of the Global Education Week network coordinators.

НАСТАВНИЦИ :

Kwasi Boateng - One World Week Ghana

Maarten Coertjens - Policy Officer Education, European Youth Forum

Dakmara Georgescu - Programme Coordinator (Technical Assistance/Curriculum Development), UNESCO International Bureau of Education (IBE)

Madie Joubert - Chargee de mission Cooperation internationale pour le Conseil National de l'Enseignement Agricole Privé (CNEAP) a Paris

Nuno da Silva - Freelance Educator, Portuguese National Youth Council; member of the trainers pools of the Council of Europe, the European Youth Forum and the EU SALTO European Citizenship courses; coordinator of the Global Education training for trainers courses within the NSC University of Youth and Development.

Ingrid Wilson - Teacher; Director of Intercultural Development Education & Arts Services, S. Wales; Trustee of One World Week, UK

Project coordinator & writing : *Miguel Carvalho da Silva*

Proof-reading: *Wendy Graça*

Lay-out cover & text: *Luca Padovani*

Printing: Multitema Soluções de Impressão S.A.

Published by: the North-South Centre of the Council of Europe - First edition: 2008

Updated version: 2012

Мненията, изразени в тази публикация са единствено отговорност на авторите и не отразяват официалната политика на Съвета на Европа.

North-South Centre of the Council of Europe

Rua de São Caetano, N 32

1200-829 Lisbon-Portugal

Tel.: + 351 213 584 030

Fax: + 351 213 584 072

www.nscentre.org

www.coe.int

Основните насоки за глобално образование са резултат от необходимостта от ръководство, изразена от участници в Седмицата на глобалното образование, което да помага на педагозите да разбират и практикуват глобално образование.

Основните насоки за глобално образование са инициатива на програмата за глобално образование на Центъра „Север-Юг“ на Съвета на Европа, включваща участници от мрежата Седмица на глобалното образование на Съвета на Европа.

Joint Management Agreement between the
 European Commission – EuropeAid Co-operation Office and the North-South Centre of the Council of Europe
 c/o North-South Centre, Rua São Caetano nº 32, 1200-829 Lisboa, Portugal, tel.: +351 213584030, fax+351213584072,
www.nscentre.org

